

Фото Георгія Лук'ячука

Небесна Сотня стукає в серця кожного українця і волає не допустити приниження нашої нації і згвалтування новою владою завоювань Революції Гідності

У листі йдеться про те, що культурна громадськість обурена реалізацією Міністерством культури, молоді та спорту безпрецедентного сценарію знищення Національних творчих спілок України і Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. Наразі ним заблоковано бюджетну програму підтримки цих важливих націєтворчих об'єднань, яка передбачена Держбюджетом на 2020 рік. У результаті такої “культурної політики” їхня статутна діяльність повністю паралізована, а їхнє існування стоїть під загрозою.

“За пів року каденції нинішнє керівництво МКМСУ так і не окреслило тих маркерів, за якими буде розвиватися культурна і мистецька сфера в державі, — зазначають автори листа. — Нас непокоїть той хаос, який створений у галузі художньої освіти. Постає питання, яка доля чекає національні заклади культури, мистецькі й освітянські колективи. Особливо бентежить, якою буде перспектива збереження і розвитку сільської культури, бібліотек, будинків культури, центрів і осередків народних художніх промислів тощо. Наразі відсутня будь-яка комунікація нових “культурних” топменеджерів із численним багатогалузевим професійним експертним середовищем”.

“До цього слід додати, — йдеться у Відкритому листі, — що окремі очільники новоствореного МКМСУ активно дискредитують Національні творчі спілки і Товариство “Просвіта” в ЗМІ, зокрема навішуючи ярлики “радянщина”, “сталінські проекти”, що аж ніяк не відповідає дійсності. Така деструктивна, конфліктотворча політика викликає обурення в культурно-мистецькому середовищі, включно серед творчої молоді. Ці “діячі” переступили всі можливі й неможливі “червоні лінії”.

Загальновідомо, що більшість творчих спілок України, які об'єднують по-

«Зачистка» українського культурного фронту?

У просвітянській інформаційній агенції “Наголос” 21 лютого відбулася розширена прес-конференція за участі відомих діячів української культури і мистецтва. Учасники обговорили критичну ситуацію з фінансуванням творчих спілок, до якої призвела нинішня гуманітарна політика нової влади. Представники творчої інтелігенції звернулися з Відкритим листом до президента України В. Зеленського, в якому запитують главу держави: хто провокує “зачистки” національного культурного фронту та кому це вигідно в умовах війни? Як не допустити демонтажу національної культури і мистецтва?

над 300 тисяч митців і волонтерів (створені за часів незалежної України: Спілка майстрів народного мистецтва, Спілка кобзарів, Спілка краєзнавців, Спілка фотохудожників, хореографічна Спілка, Всеукраїнська музична спілка), мають національний статус. Вони здійснюють значну частину культурно-мистецької роботи в Україні, починаючи з розробки і реалізації стратегії формування молодого творчого покоління, створення престижу України на міжнародній арені — і завершуючи захистом традиційних цінностей українського народу, допомогу ветеранам культурно-мистецької сфери, протистоянням зовнішньому агресору в інформаційній війні та інші.

Слід нагадати, що саме в стінах Спілки письменників, за участі представників інших творчих спілок, зародився Народний Рух України як один із важливих чинників здобуття Незалежності нашої держави. У Спілці кінематографістів — Меморіал та низка інших громадських рухів. Творчі спілки на зламі епох, на межі 1980—90-х років, стали інфраструктурою громадянського суспільства, яка існувала головним чином напівлегально, в надрах тоталітарної держави, у причетнос-

ті до якої їх тепер і звинувачують. Забувається і те, що в середовищі Національних творчих спілок і “Просвіти” гуртуються митці, які своєю творчістю продовжують кращі традиції української нації і сприяють утвердженню України в умовах, коли загрожена державність.

Наші критики забувають, що творчі спілки, у різних форматах, існують і продовжують розвиватись практично у всіх країнах Європи. Інша річ, що на заваді стояв брак коштів і відсутність загальнодержавної програми культурного і соціокультурного розвитку”.

Автори листа вважають необґрунтованим об'єднання трьох міністерств в одне — з додаванням до профільного напрямку культури функцій туризму і національної пам'яті. Для культурно-мистецького середовища країни, йдеться у листі, рішення про ліквідацію Міністерства культури України є незрозумілим, непереконливим і таким, що призводить широкий загал і експертне середовище до висновків про неприоритетність національної культури для президента України, Верховної Ради та уряду.

Закінчення на стор. 3

Замах на нашу історичну пам'ять

Георгій ЧОРНИЙ,
м. Київ

Восени 1998 року у вагонах київського метро з'явився анонс: на перехресті вулиць Щусєва і Олени Теліги буде нова станція метро під назвою “Сирецька”. Знаючи з літопису, що місцевість, де буде збудовано цю станцію, раніше називалася не “Сирець”, а “Дорогожичі” (або “Дорогожич”), я звернувся листом до мера Києва Олександра Омельченка з проханням, щоб відповідна комісія змінила назву “Сирецька” на старшу за неї на 400 років дохристиянську назву “Дорогожичі”. Мотивував це тим, що ігноруючи набагато старшу, дохристиянську назву на користь недавньої, молодшої, ми, українці, свідомо чи несвідомо, погоджуємось зі старою імперською тезою про те, що історія українців не бере свій початок з дохристиянських часів.

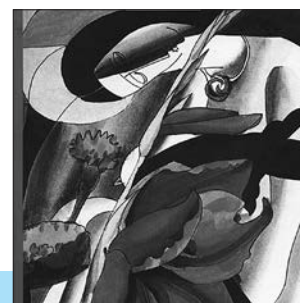
Закінчення на стор. 3

СТАЛІНСЬКИЙ АНАЛОГ ВІД «СЛУГ НАРОДУ»

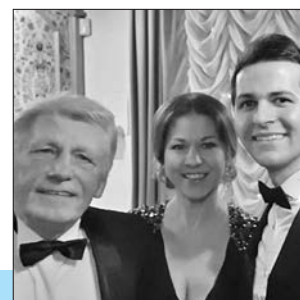
6—7

«МАЙЖЕ РОМАН» МИКОЛИ ЖУЛИНСЬКОГО

9

НА ПОБАЧЕННЯ З ОПЕРЕТОЮ

15

Знімаймо рожеві окуляри!

Шостий рік поспіль 18–20 лютого українці в Україні і у всьому світі вшановують пам’ять Героїв Небесної Сотні — загиблих учасників Революції Гідності. З 18 до 20 лютого 2014 року в Києві було вбито понад сто майданівців, які протестували проти режиму Януковича, більше 1000 домі поранені, десятки — зникли безвісти. А вбивці й досі непокарані...

Георгій ЛУК’ЯНЧУК

До Дня Героїв Небесної Сотні Національний музей Революції Гідності спільно з партнерами підготував пам’ятні концерти, виставки, перегляди кінофільмів, екскурсії, презентації відео та книжок, інформаційну кампанію, поминальні заходи... Програма заходів в столиці розпочалася з презентації графічної новели “Історія з Майдану. Епізод I”.

Це перший український твір графічної прози про Революцію Гідності. Відтворює оригінальні локації, реконструює хронологію подій. Комікс знайомить читача з особистою історією молодого Мирослава — тусовщиці, яка стає рішучою учасницею протесту. На реаліях 2014 року показано, як несправедливість штовхає до несподіваних і героїчних вчинків.

Увечері того ж дня відбувалися Панахиду в Михайлівському соборі та відбулася Хода пам’яті за Небесною Сотнею і борцями за незалежність України.

Наступного дня в Інформаційно-виставковому центрі Музею Майдану відбулась акція “Слідами революції”: показ документального кіно, передача відеоархіву Громадського ТБ у фондове зібрання Національного музею Революції Гідності. В архіві — фільми та розширені спецрепортажі про Майдан.

Ранок 20 грудня означився Ходою Гідності за маршрутом: Кріпосний провулок — вул. Грушевського — вул. Хрещатик — алея Героїв Небесної Сотні, та Панахидою за Героями Небесної Сотні в Екуменічному храмі архієпископа Михайла й українських новомучеників на алеї Героїв Небесної Сотні, в якій, попри робочий день, узяло участь чимало громадян. Згодом на алеї Героїв Небесної Сотні під кураторством громадської діячки Анжеліки Рудницької з мистецької агенції “Територія А” розпочалася тиха акція на спомин про загиблих під час Революції Гідності — “Ангели пам’яті 2020”.

Вдень у Колонній залі КМДА пройшла Пам’ятна програма “Вдячні за свободу” за концепцією народного артиста Тараса Компаніченка. У програмі були представлені інсталяції з майданівських артефактів від Самооборони Майдану і Медичної Служби Штабу Національного Спротиву, виставка світлин Юрія Білака “Майдан. Історія майбутнього”, а також показано 10 щемливих історій із циклу “Характери Гідності” авторки Дарини Кульчицької — про життя та вдачу загиблих майданівців. У циклі

відеороликів “Характери Гідності” звучать розповіді рідних Героїв Небесної Сотні. У лаконічних відео тривалістю 1–2 хв. у дузі приватної розмови рідні розповідають про особливі риси та історії тих, кого вони втратили. Дарина Кульчицька уникає в розмовах теми самої трагедії, цікавиться світлим, позитивним момен-тами, що в підсумку додає глядачу відчуття глибшого драматизму втрати і жертвності Героїв Майдану. Торік було презентовано першу серію з 18 фільмів. Відео транслювалося на телебаченні та поширювалось через соцмережі. Цього року відбулася презентація 10 нових фільмів.

У рамках пам’ятних заходів відбувалися й інші мистецькі та патріотично-виховні заходи. У програмі — стрільба, складання автоматів, освітній лекторій, плетіння маскувальної сітки, бесіди з воїнами, долання смуги перешкод, пізнавальні інфостенди від Збройних сил, Прикордонної служби, Служби надзвичайних ситуацій.

На самому Майдані Незалежності довкола стели проходила кураторська екскурсія виставковим проектом “Століття незламних”. Це 40 історій і світлин, які відображають столітню боротьбу українців за державність. Виставка демонструє особливості визвольного руху, унікальні риси

спротиву, зокрема засоби, яких вимагала боротьба у різні часи. Автори експозиції явили свіжий погляд на історію легіону УСС, добу УНР, Холодний Яр, УПА, повстанців у торах ГУЛАГу, дисидентів, Революцію на граніті, Помаранчеву революцію, Революцію Гідності. Навіть гасло “Слава Україні”, яке увійшло в обіг за часів УПА, отримало нове життя на Майдані. Це лише низка аналогій, представлених на виставці. Ролик із гаслами: “Вдячні за гідність! Вдячні за свободу! Вдячні за майбутнє!”, знятий до 6-ї річниці Революції Гідності, транслювали на телебаченні, в онлайн-ЗМІ та поширювався в соцмережах.

Також був презентований логотип Дня Героїв Небесної Сотні — символ подальших відзначень цієї дати. Автор монументального зображення — графік Олександр Ком’яхов.

А увечері біля Екуменічного храму архієпископа Михайла й українських новомучеників на алеї Героїв Небесної Сотні відбувалися Панахиди за Небесною Сотнею та борцями за Україну, запаливши лампадки та Промени Гідності... По завершенні поминальних заходів учасники пройшли на Банкову вулицю, де провели під Офісом Президента протестну акцію “Зняти рожеві окуляри”, направлену проти здачі національних інтересів агресору, що веде вже шостий рік “гібридну війну” проти України.

Георгій ЛУК’ЯНЧУК

Дядя Толя, як його називали побратими, помер у Києві 5 лютого 2000-го на 63-му році життя. До 20-х роковин з дня смерті провідника бойових націоналістів України у Києві відбулися громадські заходи. Побратими і родина відвідали могилу Лупиноса на Байковому цвинтарі столиці. З нагоди роковин його смерті в Національному музеї історії України відкрили виставку “Анатолій Лупиніс: Життя триває, точиться війна” та влаштували вечір пам’яті у Спілці письменників України.

Анатолій Лупиніс належить до тієї частини колишнього радянського суспільства, яка безпосередньо причетна до здобуття незалежності Української держави. Він не був топполітиком, депутатом чи міністром, проте спілкувався на рівних із президентами Грузії, Азербайджану, Ічкерії, Придністров’я... Якби Дядя Толя застав Помаранчеву революцію і Революцію Гідності, то неодмінно був би серед їхніх лідерів чи найактивніших діячів. Бо за такими, як він, завжди йдуть люди...

Лупиніс народився 1937 року на Донеччині, після війни переїхав із батьками до Черкаської області, де закінчив школу із золотою медаллю. Усе життя перебував у вирі дисидентського руху, громадської і політичної діяльності. Через свої націоналістичні погляди неодноразово потрапляв у в’язниці, табори та психлікарні для “інакомислячих”. Уперше був ув’язнений 1956 року за організацію студентських виступів проти радянської окупації Угорщини. За рік перебування в таборі Дубравлаг став головою страйкому та організував бунт, за що отримав ще десять років “зони” та більш суворий режим. Умови у Володимирському центрі і спецтаборі особливого режиму №10 були важкими. Коли вийшов з ув’язнення у 1967 році, мав паразитів ніг і перебував на милицях. Та вже 22 травня 1971 року, на 110-ті роковини перепоховання Кобзаря, Анатолій виступає біля пам’ятника Шевченкові з віршем “Покритка” (“Я бачив, як безчестили матір”) — і його знову арештувало КДБ. Цього разу покарання було ще тяжчим, адже Лупиніс потрапив у психлікарню. У Дніпропетровській спецпсихушці його “лікували”, а звільнили ли-

з нагоди Міжнародного дня рідної мови у Блакитній залі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича відбулося літературно-мистецьке свято. На урочистостях виступила доктор історичних наук, професор, проректор Чернівецького національного університе-

ту Т. В. Марусик, яка, вітаючи зі святом, підкреслила важливість та значущість цього дня, зазначивши, що рідна мова пов’язує людину з її народом, з попередніми поколіннями, з їхніми духовними надбаннями.

Вітальне слово виголосила голова правління Чернівецько-

Лицар Українського опору

Минуло 20 років з дня смерті Анатолія Лупиноса — знаменитого українського дисидента-політв’язня, громадського й політичного діяча, неординарного поета, одного із засновників УНА.

Радянський в’язень Василь Овсієнко з Ольгою Лупиніс і Миколою Лупиносом (у центрі) на перегляді фільму О. Муратова про Анатолія Лупиноса “Славний лицар Українського опору”

ше у 1983-му! На початку перебування Лупиніс долучається до багатьох новостворених контрсистемних організацій — “Зелений світ”, товариство “Меморіал”, Народний рух... У 1990 році стає ініціатором і головою виконкомом Української міжпартійної асамблеї (структури, що об’єднала невеликі націоналістичні партії й осередки) та організував реєстрацію людей, які вважали себе “громадянами окупованої УНР”. До грудня таких було зареєстровано 2,5 млн осіб. Згодом УМА стала УНА, а тоді партією “Українська національна асамблея — Українська націоналістична самооборона”.

Свій день народження 21 липня 1991 року Анатолій Лупиніс зустрів у Лук’янівському СІЗО “за організацію дій, що порушують порядок” (мітингів протесту проти підписання союзного договору). Але був звільнений після проголошення незалежності України. Після відновлення Україною своєї незалежності Лупиніс був у всіх “гарячих точках” — Чечні, Грузії, Абхазії, Придністров’ї...

Побувавши у російському фільтраційному таборі, Анатолій Лупиніс назавжди зрозумів, що

підтримувати треба ту сторону, яка чинить опір Москві, бо наступною може стати рідна Україна! Обдумуючи відносини з Росією, не полишав думки про те, що Крим у великій небезпеці: “Зараз треба Грузія, бо якщо Грузія не почнеється, то буде Крим. Хай краще на чужих городах. Нам треба підготуватися”...

Яким Дядя Толя залишився у спогадах рідних та друзів, можна побачити на музейній виставці та на перегляді документального фільму О. Муратова про нього. Жалкують про те, що сучасне покоління українців, навіть залучених до політики, мало знає про цю легендарну особистість. “Про Лук’яненка, Чорновола, Горинів... чули, бо ті були народними депутатами. А якби ми запитали в той час у Алієва, Шеварднадзе чи ще когось із президентів, чи знають вони Лупиноса, то, мабуть, вони й не сказали б, хто це такий. Тоді як Лупиніс у 90-х роках був значною фігурою на всьому пострадянському просторі. І хоча так і не став народним депутатом, проте точно зміг залишити слід в історії більший, ніж сотні нардепів!” — говорить побратим Лупиноса Ігор Мазур (Тополя).

«Яке прекрасне рідне слово! Воно не світ, а всі світи!»

го ОО ВУТ “Просвіта” О. В. Савчук і секретар цього товариства М. М. Пелех, які вказали на те, що рідна мова — духовний скарб нації, який треба оберігати й пе-

федри сучасної української мови С. Т. Шабат-Савка, яка зазначила, що рідна мова — це надзвичайно важливий складник ества людини, багата скарбниця, у якій історія, культура і ментальність народу. А тому дбати про мову — святий обов’язок кожного. У своїй доповіді Світлана Тарасівна зосередила увагу на важливій ролі української мови в сучасному суспільстві, на особливостях нового правопису, розповіла про фемінітиви, про мову засобів масової інформації та мовні параметри спілкування в соцмережах.

До проведення літературно-мистецького заходу долучився Центр дозволя ЧНУ (керівник Д. В. Павлюк).

Прес-центр Чернівецького ОО Товариства “Просвіта”

Закінчення. Початок на стор. 1

“Керівництву держави, уряду, на нашу думку, необхідно вкрай швидко провести моніторинг кадрової політики в культурній сфері й аналіз ефективності її топпосадовців, — зазначають автори листа. — На часі повернути в галузь високопрофесійних працівників з досвідом роботи в культурі, залучити молодих, талановитих менеджерів з профільною освітою, позитивним досвідом та бездоганною репутацією”.

Керівники Національних творчих спілок України, Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, діячі української культури і мистецтва зокрема пропонують створити Міністерство культури України, створити Національну раду з культурної політики при президентові України як консультативно-дорадчий орган з питань культурного розвитку держави, а також доручити Міністерству культури, молоді та спорту України негайно забезпечити фінансування Національних творчих спілки України і ВУТ “Просвіта” на 2020 рік, як і передбачено Державним бюджетом, а також передбачити у Державному бюджеті на 2021 рік асигнування на статутну діяльність Національних творчих спілок України і Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка.

Листа підписали:

Євген ШЕВЧЕНКО, голова Координаційної ради Національних творчих Спілок України, голова Національної спілки майстрів народного мистецтва України;

Павло МОВЧАН, голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка;

Мирослав ВАНТУХ, голова Національної хореографічної спілки України;

Володимир ЄСИПОК, голова Національної спілки кобзарів України;

«Зачистка» українського культурного фронту?

Олександр РЕЄНТ, голова Національної спілки краєзнавців України;

Едуард СТРАНАДКО, голова Національної спілки фотохудожників України;

Богдан СТРУТИНСЬКИЙ, голова Національної спілки театральних діячів України;

Михайло СИДОРЖЕВСЬКИЙ, голова Національної спілки письменників України;

Євген САВЧУК, голова Національної Всеукраїнської музичної спілки;

Володимир ЧЕПЕЛИК, голова Національної спілки художників України;

Ігор ШЕРБАКОВ, голова Національної спілки композиторів України;

Олесь ЯНЧУК, голова Національної спілки кінематографістів України;

Андрій ЧЕБИКІН, президент Національної Академії мистецтв України, народний художник України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка;

Володимир ПРЯДКА, академік Національної академії мистецтв України, народний художник України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка;

Мирослав СКОРИК, Почесний співголова Національної спілки композиторів України, Герой України, народний артист України, академік НАМУ, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка;

Євген СТАНКОВИЧ, член Національної спілки композиторів України, Герой України, народний артист України, академік НАМУ, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка;

Дмитро ПАВЛИЧКО, поет, громадсько-політичний діяч, Герой України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, автор пісні “Два кольори”;

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ, директор Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України, доктор філологічних наук, академік НАН України;

Валентин СИЛЬВЕСТРОВ, композитор, народний артист України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка;

Анатолій КРИВОЛАП, художник, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка;

Богдан БЕНЮК, народний артист України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка;

Юрій ШЕРБАК, письменник, політик, дипломат, доктор медичних наук, перший лідер Партії зелених України, лауреат премії ім. Ю. Яновського;

Іван ГАМКАЛО, диригент, музично-громадський діяч, народний артист України, член-кореспондент Національної академії мистецтв України, Член Європейської академії музичного театру;

Ганна ГАВРИЛЕЦЬ, композиторка, заслужений діяч мистецтв України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка;

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ, прозаїк, літературознавець, виконавчий директор Ліги українських меценатів, директор видавництва “Ярославів Вал”, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка;

Володимир ЗІНЧЕНКО, живописець, член Національної спілки художників України, народний художник України;

Сергій БОРЩЕВСЬКИЙ, письменник, перекладач, дипломат, лауреат премії імені Пантелеймона Куліша і лауреат премії “Ars Translatio”;

Віктор ТЕРЕН (ТАРАН), письменник, політик, народний депутат України 2—6

скликань, лауреат премії імені Володимира Сосюри;

Петро БОЙКО, народний артист України, голова Вінницького обласного осередку Національної хореографічної спілки України;

Михайло ГУЗУН, народний артист України, голова Житомирського обласного осередку Національної хореографічної спілки України;

Борис КОЛНОУЗЕНКО, балетмейстер, народний артист України, голова Харківського обласного осередку Національної хореографічної спілки України;

Іван КУРИЛЮК, головний балетмейстер Національного академічного гучульського ансамблю пісні і танцю “Гуцулія”, народний артист України, голова Івано-Франківського обласного осередку Національної хореографічної спілки України;

Тетяна ГУЗУН, народна артистка України;

Олександр ЧЕБЕРКО, композитор, музикант, народний артист України;

Віра СИНСОК, голова Київського обласного осередку Національної хореографічної спілки України, заслужена артистка України;

Ольга ПОБЕЖИМОВА, голова творчого осередку м. Києва Національної хореографічної спілки України, заслужений діяч мистецтв України;

Василь КОРПАНЮК, педагог, заслужений художник України;

Володимир ТИТАРЕНКО, мистецтвознавець, заслужений діяч мистецтв України;

Костянтин ЧЕРНЯВСЬКИЙ, живописець, заслужений художник України;

Валерій ШКОРИНЕНКО, заслужений діяч мистецтв України

Закінчення. Початок на стор. 1

Отже, питання найменування станції виходило за межі столичних інтересів, а надто чийось уподобань чи антипатій, воно повинно вирішуватися з позицій державних інтересів України. Через 2 місяці я отримав відмовний лист, в якому йшлося, що обидві назви є історичними, і комісія свого рішення міняти не буде.

Тоді я звернувся до знаних істориків Києва, щоб дізнатися їхню думку з цього питання. Вони сказали, що я маю рацію і порадили не здаватися: “Ваша ідея правильна, але для її реалізації потрібно поширювати її серед громадськості міста і знайти там підтримку”. Майже рік тривало це поширення: виступи перед колективами, статті у столичних газетах, звернення, переговори, листування та ін. Про це описано у моїй книжці “Нариси з історії конструкторського бюро”, яка є в бібліотеках Києва. Врешті-решт, в процесі консультацій і обговорень з багатьма людьми моя пропозиція дещо змінилася, уточнилася і стала колективною, її підтримали і надіслали відповідні клопотання до КМДА кілька організацій, серед яких Товариство української мови ім. Т. Шевченка Київського університету, Комісія з питань відтворення пам’яток історії та культури при президентові України, Комісія Київради з гуманітарних питань та ін.

Остаточне питання вирішувалось на сесії Київради відповідно до Закону про місцеве самоврядування. Згідно з Рішенням сесії від 01.07.1999 р. №343/444, новій станції метро присвоєно назву “Дорогожичі”. За це рішення проголосував 41 депутат, троє утримались і лише один був проти.

Отже, питання щодо назви станції метро вирішувалося колегіально, з широкою участю громадськості, з висвітленням його в засобах масової інформації, зокрема в газетах “Вечірній Київ”, “Хрещатик”, “Київ Шевченківський” та ін., у повній відповідності із Законом про місцеве самоврядування.

Головний результат Рішення Київради

Замах на нашу історичну пам’ять

полягав у тому, що давнє дохристиянське слово наших предків, закарбоване у назву станції метро, стало на сторожі державних інтересів України, підтверджуючи тим самим, що ми, українці, не вчорашні на цій землі, що наша історія розпочалася не пізніше дохристиянських часів. Ця назва заперечує брехливу московську тезу про те, що українці, нібито, вилізли з тримісної коліски братніх народів лише у 14 столітті. Слово “Дорогожичі” за своєю значимістю стоїть в одному ряду з графіті Софійського собору, які написані українськими давньоукраїнською мовою. Воно свідчить про те, що Дорогожичі — така ж давня й дорога для киян назва, як Хрещатик, Печерськ, Видубичі, Оболонь, Золоті Ворота та інші, що звучать для киян як музика голосами наших предків. І в цю світлу музику не повинна вриватися темним дисонансом назва “Бабин Яр”. Ми повинні пам’ятати про цю велику трагедію людства і дбати, щоб вона не повторилася, але створювати образ Києва як осередок нещастя і трагедій, не варто. Це негативно вплинуло б на майбутні покоління українців — ми повинні думати й про них, піклуючись про їхній здоровий життєвий оптимізм. У нас багато й слава історія, багато історичних назв, якими ми пишаємося, якими варто називати станції метро і на тлі цих назв виховувати молодь.

Назва “Дорогожичі” або “Дорогожич” згадується в літописі 5 разів, перший раз — за 10 років до хрещення Русі. Походить вона від імені Дорогож, Дорогожко, яке подібне за структурою до імен відомих руських князів: Василько, Олелько, Федірко та ін. Наголос у ній, на думку філологів, потрібно ставити на складі *го*.

Варто нагадати, що саме це слово має доволі детективну історію. Після монгольської навали на Київ 1240 року воно зовсім зникло зі вжитку, кияни його начисто забули. Тільки тоді, коли знайшлися давні літописи, воно знову, *через 700(!) років забуття*, відродилося: у 1869 році од-

ну з вулиць Києва назвали Великою Дорогожичською. Але прийшли більшовики, і слово “Дорогожичі” знову зникло, бо Велику Дорогожичську перейменовали на вулицю Мельникова. Зрозуміло, що монголи й більшовики були-таки великою загрозою для існування назви “Дорогожичі”. Але сьогодні, в незалежній Україні, що може їй загрожувати? Сьогодні — більш нічого, крім великих грошей, здатних відсунути державні інтереси на задній план заради чийось неправомірної вигоди. Господи, подай же мудрість і велику силу волі нашим чиновникам, щоб не піддатися спокусі, вистояти перед лицем цієї справді великої загрози, якщо така трапиться.

Пропозицію центру Голокосту про перейменування “Дорогожичів” можна порівняти хіба що з таким гіпотетичним прикладом. Припустимо, якась народна община, що утворилася в Парижі, запропонувала б перейменувати станцію паризького метро “Нотр-Дам де Лорет” на якусь іншу назву, пов’язану з трагічною подією під час фашистської окупації Парижа в роки Другої світової війни. Як би на це зреагували французи? М’яко кажучи, просто проігнорували б. А якщо їй відреагували, то пояснили б тій общині, що значить для французів історична назва “Нотр-Дам де Лорет”, а не побігли б запопадливо організовувати електронне голосування, щоб дізнатися у населення, чи потрібно її зберегти й надалі.

До речі, електронне голосування не дає об’єктивно правильного результату, бо в масі голосів тонуть голоси фахівців, тобто тих, хто глибоко знає проблему, а таких завжди меншість. Це підтверджує один цікавий експеримент — гра в шахи читачів дуже масової газети “Комсомольская правда” з чемпіоном світу Анатолієм Карповим. Було умовлено — черговим ходом від численних читачів, які прислали свої варіанти ходів у відповідь на хід Карпова, вибирався той, який набирив більшість. Як і очікувалось, гра закінчилася повним роз-

громом читачської аудиторії. В нашому випадку назву “Дорогожичі” оцінили фахівці кількох спеціальних комісій, тому вона об’єктивно правильна, а піддавати її оцінюванню шляхом електронного голосування — то гра в рулетку, а точніше, — хитра затія від лукавого.

Отож перейменування “Дорогожичів” не можна допустити. Дорогожичі — це історична пам’ять українців. Один німецький філософ сказав: “Людина майбутнього — це той, у кого найдовша пам’ять”. Ми повинні берегти щонайдовшу пам’ять українців, і не урізати її ні під якими хитримми лукавими приводами. В українців має бути майбутнє! Наш народ толерантний до інших націй. Але й громади інших націй в Україні повинні поводитися коректно, особливо в тих чутливих питаннях, які стосуються історії українців. Не треба гратися з вогнем, посягаючи на їхні історичні цінності.

І наостанок. Пишучи цього листа, мені пригадалися десятки імен і прізвищ людей, з якими особисто доводилося спілкуватися й обговорювати питання, пов’язані з назвою “Дорогожичі”, людей, які підтримали мене 21 рік тому. Це, академік НАН України Петро Тронько; історики Дмитро Малаков, Олесь Силин, Лідія Пономаренко, Людмила Проценко, Сергій Білокінь, Михайло Кальницький; філологи Костянтин Тищенко, Віталій Радчук, Ірина Желізняк, Дмитро Білоус, Володимир Куєвда; метробудівці Володимир Петренко, Володимир Макаренко, Анатолій Волинський, Олександр Кривошлик; оперні співаки Дмитро Гнатюк, Анатолій Мокренко; депутати районної ради; головні редактори київських газет; голови комісій Київради; журналісти та багато-багато інших, яких сьогодні уже важко й пригадати.

Я безмежно вдячний їм усім за розуміння і підтримку в цій зовсім не приватній справі. Багатьох із них уже немає в живих, і затія з перейменуванням — це жест зневаги до світлої пам’яті про них.

Георгій ЧОРНИЙ

— Ще студентом історичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна зацікавився маловідомою тоді для мене сторінкою історії України про боротьбу ОУН і УПА, і виникло бажання розібратися у конкретному питанні — чому цей рух вже у незалежній Україні (йдеться про 1990-ті роки) багато хто вважає зрадницьким, пособником нацистів, оскільки з падінням Третього Райху у 1945 році боротьба ОУН і УПА тривала ще понад десятиліття? Про яких нацистів мова, приміром у 1950-му році — періоді активної фази боротьби ОУН і УПА, коли під час штурму НКВД — КДБ загинув Головний командир УПА Р. Шухевич? Я підготував дипломну роботу на цю тему і успішно її захистив. У мене виникла ідея розібратися у цій проблемі з юридичної точки зору. Я тоді паралельно навчався також на юридичному факультеті одного з харківських ВНЗ і вирішив там захистити дипломну щодо боротьби УВО і ОУН з польським режимом крізь призму тогочасних міжнародних і національних польських законодавчих актів, що також мені успішно вдалося. У подальшому я продовжив досліджувати цю тему комплексно і захистив кандидатську дисертацію щодо правового поля боротьби ОУН і УПА. Весь цей час виношував думку про законодавче закріплення правомірності боротьби ОУН і УПА, і з 2014 року, коли до парламенту обрали Юрія Шухевича, я отримав таку можливість — докласти-ся до розробки відповідних законодавчих актів, і завдяки Ю. Шухевичу це все стало реальністю. Ми змогли підготувати і провести у парламенті і Кабінеті Міністрів України пакет законодавчих і підзаконних актів щодо визнання і відповідного соціального забезпечення всіх без винятку борців за незалежність України у XX столітті, зокрема і членів Народного Руху України. Одним із головних досягнень у цій сфері вважаю підготовку відповідного закону та подальших підзаконних актів щодо присвоєння статусу учасника бойових дій борцям УВО, ОУН, УПА, що, окрім визнання, гарантує відповідні соціальні пільги і забезпечення лікування тощо.

Ми звернулися з запитаннями, які піднімають наші дописувачі, до автора наукових досліджень боротьби українського народу за незалежність України у XX столітті, відомого фахівця у справах ветеранів — борців за незалежність України, заслуженого юриста України, кандидата юридичних наук, доцента Ігоря Олександровича Мамонтова.

— Учасники боротьби за незалежність України потребують відповідного соціального захисту. Згідно з чинним законодавством, органи місцевого самоврядування мають усі можливості самостійно, у повному обсязі, без обмежень і застережень, додаткових нормативно-правових актів та директивних вказівок органів державної влади реалізувати програми соціального захисту щодо членів Народного Руху України. Тим часом до нас надходять тривожні повідомлення про те, що органи місцевого самоврядування за надуманими приводами зовсім не виконують п. 2 ст. 3 Закону. Прошу прокоментувати взяте з однієї відповіді: “Вказана норма та інші чинне законодавство не передбачає права чи обов’язку органу місцевого са-

— Безперечно, ми спостерігаємо певний правовий нігілізм та небажання окремих осіб надавати правомірний статус. Хочу звернути увагу на той факт, що норми п. 2 ст. 3 Закону України “Про правовий статус та вшанування пам’яті борців за незалежність України у XX столітті” та ст. 34 і 64 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” є достатніми підставами для реалізації органами місцевого самоврядування програм соціального захисту щодо членів Народного Руху України. Статтею 6 Закону України “Про правовий статус та вшанування пам’яті борців за незалежність України у XX столітті” передбачено настання відповідальності за перешкоджання реалізації прав борців за незалежність України у XX столітті. Тому особи, яким чиновники чи депутати неправомірно відмовляють чи заперечують правомірність їхньої боротьби, безперечно, можуть звертатися до адміністративного суду з відповідним позовом. Передбачене законом право має бути реалізоване, суди зобов’язані це забезпечити.

— Чи є позитивні приклади взаємодії органів місцевого самоврядування з борцями за

Паралельно з систематичними доплатами обласні ради практикують прийняття рішень щодо разової соціальної грошової допомоги до визначних дат. Наприклад, Львівська обласна рада у січні 2018 року здійснила виплати 1523 ветеранам УПА, вдовам (вдівцям) політв'язнів і вдовам (вдівцям) ветеранів УПА: органи праці та соціального захисту населення Львівської області надали одноразову допомогу до Дня Героя. Ветерани отримали допомогу до Дня Героя в розмірі 1000,0 грн на суму 1533,9 тис грн та до 75-ї річниці створення Української Повстанської Армії 1454 особам в розмірі 500,0 грн на суму 727,8 тис грн. Так само і у Волинській області: 2017 рік оголошено Роком УПА на Волині, що стало підставою для відзначення учасників ОУН і УПА відповідними доплатами — близько 209 осіб, і для збільшення суми щомісячних виплат ветеранам до грудня цього року передбачили в обласному бюджеті 260 тисяч гривень. Відповідний обсяг прав на соціальні пільги за таким алгоритмом можуть мати не тільки ветерани ОУН і УПА, а також і інші категорії, що визнані законом борцями.

Розмову вів Валерій СЕРЕДА

чистої енергії в загальному енергобалансі (разом з опаленням і транспортом), а в генерації електрики — майже до 93 %. А вчені з Міжурядової групи експертів з питань змін клімату підрахували, що для втримання кліматичної кризи на рівні виживання цивілізованого світу всі країни мають стати вуглецево нейтральними вже у 2050 році. Тобто рівень викидів на планеті має дорівнювати рівню їх поглинання. Тож Коаліція, FFF та XR вважають, що рівень встановлених Мінеконерго шлей у Концепції “зеленого” енергетичного переходу є критично недостатнім. Кліматична нейтральність України повинна бути досягнута до 2050 року.

ку міністра енергетики та захисту довкілля Сергію Масліченку звернення з іменами всіх 14-ти тисяч людей, які підписали петицію і вимагають реакції та відповідних дій від міністра та Мінекоенерго.

Олександр
ПОНОМАРІВ,
доктор філоло-
гічних наук,
заслужений
професор КНУ
ім. Тараса
Шевченка

Мова й українське суспільство (народ і населення)

Експерт-міжнародник Геннадій Дру-
зенко (з претензією на український
патріотизм) серед іншого пише та-
ке: “Є речі, глибші за мову, релігію, куль-
туру, за героїв минулого”. Далі пан ек-
сперт висловлює захоплення США, де
мешкає, й називає Україну “європей-
ською Америкою”. Але це зіставлення не
витримує жодної критики, бо Сполучені
Штати — країна емігрантів, які з’їхалися
туди звідусіль і створили єдину держа-
ву. А в Україну корінний народ нізвід-
ки не прийшов. Він споконвіку живе на
своїй землі, і на основній території ста-
новить таку більшість, яка (за міжнарод-
ними стандартами) дає підстави вважати
Україну моноетнічною країною. Інши-
ми корінними народами України є крим-
ські татари та майже винищені караїми й
кримчаки. На Одещині мешкає невелика
кількість гагаузів, основна частина яких
має автономію в Молдові. Представники
решти меншин мають свої етнічні бать-
ківщини і їхні претензії на автохтонність
в Україні безпідставні.

Венеційська комісія, яка начеб-
то підтримала закон “Про забезпечення
функціонування української мови як дер-
жавної”, вважає, що в законі недостатньо
гарантовані мовні права меншин. Але в ко-
місії є наш представник Сергій Головатий.
Тож хай він і пояснить тій комісії ситуацію
в Україні і порівняє її з мовними права-
ми меншин в Угорщині, Румунії, Франції,
Італії. Чи є в тих країнах виші (як напри-
клад, той, де працює папаша президента
Зеленського), де викладають не держав-
ною мовою? Чи є там міністри, що ігнору-
ють державну мову, бо не здатні її вивчити,
як в Україні одіозний міністр внутрішніх
справ? Чи вбивають там за користування
державною мовою, як це сталося з Арте-
мом Мірошніченком у Сіверськодонецьку?
У якій ще країні (крім України й Біло-
руси) можуть жити й працювати люди, які
не володіють державною мовою?

В Україні багато говорять про мовні
квоти на радіо й телебаченні. Проте нех-
туючи ці квоти, в засобах масової інформа-
ції часто-густо виступають різні соціоло-
ги, політологи, психологи, невропатологи,
сексологи, дієтологи, проктологи та інші
-ологи і вживають мову країни-агресорки,
тобто мовний режим на радіо й телебачен-
ні раз у раз порушують. Невже всі ці лю-
ди вчилися не в Україні, а поприїжджали
з Росії?

Кричущий факт, що стався в автобу-
сі, який їхав з Луцька, коли дві волонтер-
ки поверталися на фронт і безрезультат-
но просили водія вимкнути московську
попсу, на жаль, не поодинокий. Київські
таксиста (думаю, що й переважна біль-
шість таксистів інших населених пунк-
тів) так само годують пасажирів дешевою
московщиною на тлі російськомовних
навігаторів. Тобто українці на своїй зем-
лі перебувають у лабетах “рускава міра”.
Коли ж нарешті в Україні запанує украї-
нський світ? Допоки матимемо журнал
“Деньги”, асоціацію “Укрводка”, на-
зви ліків, харчових чи побутових виро-
бів Растішка, Утенок, Белка, креми Дет-
ський, Чебурашка, Ефект, агентство
“Кар’єра”? Для всіх цих та інших назв є
українські відповідники. На якій підста-
ві їх нехтують?

Політики на чолі з президентом ді-

лять Україну у всіх своїх виступах і діях,
нав’язуючи двомовність на державному
рівні. Про новорічне привітання пана Зе-
ленського не писатиму. Воно сподобало-
ся тим хохлам, малоросам, перевертням
та прибудам, вихованцям 95-го кварта-
лу, які його обрали, і не сподобалося украї-
нцям. Організовані виступи трудящих,
які завершували привітання, також діли-
ли Україну: з Івано-Франківська лунала
українська мова, а з Одеси, Краматорська,
Херсона — український територіальний
варіант російської. Хоч в Одесі мешкає ба-
гато українськомовних людей. Учителка з
Краматорська якось зателефонувала на ра-
діо й вимагала не переходити на російську
мову в спілкуванні зі сходом, бо “в нас не
розуміють української мови тільки ті бан-
дити, яких посилає Путін убивати наших
дітей”.

Що ж до Херсона, то саме його міська
рада (замість президента Зеленського!) да-
ла відсіч Путіну, коли той заявив, що пів-
день України — “исконно русские зем-
ли”. Херсонці сказали, що наш чудовий,
романтичний південь був, є і буде украї-
нський, а путінські “исконные земли” —
болота навколо села Кучкина, на яких сто-
їть Москва.

За майже три десятиліття незалеж-
ності в Україні, на превеликий жаль, не бу-
ло жодного стовідсотково українсько-
го президента. Окремо варто сказати про
першого з них. Після переможного пер-
шого грудневого референдуму 1991 року
Леонід Кравчук став президентом через те,
що справжній патріоти України не змогли
(чи не схотіли) об’єднатися, аби секретар-
еві ЦК КПУ з ідеології протистояв хтось
один, а не кілька. На посаді президента
Л. Кравчук більше дбав про власний імідж,
ніж про очолюваний ним країну. Тому Укра-
їна втратила багато шансів у гарантуванні
власної безпеки як незалежна держава.

3 січня 1992 року командувач Чорно-
морського флоту Ігор Касатонов видав
наказ про вихід флоту з підпорядкування
Генштабу в Москві й підпорядкування
всього ЧФ Міністерству оборони України,
а сам прибув до Києва, щоб доповісти Лео-
нідові Кравчуку про це. Але Кравчук І. Ка-
сатонова не прийняв, і 10 січня 1992 року
наказ про підпорядкування ЧФ Міністер-
ству оборони України було скасовано. Про
це нещодавно написав почесний голова
Співки офіцерів України капітан І-го ран-
гу у відставці Євген Лупаков (див.: Євген
Лупаков. Перша присяга українському на-
родові. — “Слово Просвіти”, ч. 4, 23—29
січня 2020 р. — С. 2). Далі запрацював нео-
дноразово повторюваний Кравчуків вислів
“маємо те, що маємо”.

Дуже довго Л. Кравчук крутився в про-
московській медведчуківській СДПУ(о).
1994 року на президентських виборах без
бою здав Україну Л. Кучмі. Відтак почало-
ся його загравання з усіма, хто при владі.
То разом з В. Медведчуком виступав про-
ти дублювання фільмів українською мо-
вою, то вбачав якісь реформи, що їх ніби-
то проводив В. Янукович, то шкодував, що
поставив свій підпис під Біловезькою уго-
дою (Іван Дзюба цілком слушно порадив
йому від того підпису відмовитися), то ра-
див українцям не виходити на жодні акції
протесту проти антиукраїнських дій тепе-
рішньої влади. Словом, п. Кравчук в очах
українців скомпрометував себе як тільки
міг. Тож йому не варто вбиратися в ман-
тію мудрого батька нації й давати їй пора-
ди. І краще якомога менше показуватися
на людях.

На відміну від твердження згадува-
ного на початку п. Друзенка про те, що є
поняття, глибші за мову, релігію, культу-
ру, героїв минулого, вважаю, що поняття,

важливіших за перелічені, немає. Неда-
ремно ж німецький філософ Мартин Гай-
деггер казав: “Мова — це дім мого буття”.
Про непересічну роль мови в житті наро-
ду сказано дуже багато слів, оскільки мова
є підмурком існування нації. Зі зникнен-
ням мови зникає народ. Мова, як відомо,
є не лише засобом спілкування. Це також
спосіб сприймання світу, відтворення його
в свідомості людини.

За мовою людство виділяє 3-поміж се-
бе різні народи. Добре сказав про це Пан-
телеймон Куліш: “Своєї мови рідної і
свого рідного звичаю вірним серцем дер-
жітеся. Тоді з вас будуть люди як слід, то-
ді з вас громада буде шанована і вже на та-
ку громаду ніхто своєї лапи не положить”.
Серед численних завдань, що стоять перед
керівниками держави, одне з головних —
повернення українській мові всіх прав на
її споконвічній землі. Для цього потрібно
використовувати всі засоби і якомога мен-
ше дбати про так зване російськомовне на-
селення. Такої нації, як російськомовне
населення, немає. Є зросійщені українці
і росіяни. Зросійщені українці — наслідок
кількасотлітнього перебування України в
колоніальній залежності від Московської
імперії царських і радянських часів.

Коли помічені чехи після виходу з
Австро-Угорської імперії в 1918 році від-
роджували свою мову, вони найменше пі-
клувалися про німецькомовне населення,
а висунули гасло: “Чехом є тільки той, хто
розмовляє чеською мовою”. І досягли на-
лежних успіхів — тепер на всій території
країни панує чеська мова.

Свого часу відомий український пись-
менник, етнограф і словникар Борис Грін-
ченко сказав: “Яка мова, такі й думки наші
будуть, московська мова — московські й
думки”. Оце російськомовне населення зі
своєю московською мовою й московськи-
ми думками неоднорідне. Одні дивляться,
куди вітер подме. Інші агресивно вимага-
ють залишитися назавжди зі своєю анти-
українськістю. Яскравим зразком людей
такого типу є отой молодий “слуга наро-
ду”, який порадив пенсіонерці продати
песика й розрахуватися за комірне, потім
вибачався, мовляв, сказав через свою не-
досвідченість. Вибачення було фальшиве,
бо він подав до суду на волонтерок, які ви-
магали припинити демонстрування мос-
ковської пропаганди в автобусі, що їхав з
Луцька до Києва, і в такий спосіб начебто
кривдили російськомовне населення.

Одна телевізійна діячка заявила, що
українська мова в фільмах придатна ли-
ше для комедій, а в мелодрамах мусить
бути російська. Мені не подобається ви-
хвалювання солов’їністю нашої мови. Для
кожного народу найкраща мова — рідна.
Але об’єктивно українську мову і украї-
нці, й не українці вважають однією з най-
красивіших мов світу. Особливо, коли
вона лунала й лунає з вуст Марії Занько-
вецької, Амвросія Бучми, Наталії Ужвій,
Валентини Чистякової, Софії Федорце-
вої, Олексія Ватулі, Богдана Ступки, Нон-
ни Копержинської, Юлії Ткаченко, Іва-
на Миколайчука, Ади Роговцевої, Наталії
Сумської, Олексія Богдановича, а не з по-
ганих ротів усяких ересьєвих, королев-
ських та інших мосейчучок.

Мешканці нашої країни, які вважають
себе її справжніми громадянами, знають і
люблять українську мову. Прикладів мож-
на наводити багато. Один з найяскравіших
— кримські татари, особливо молоді, які
досить пристойно оволоділи українською
мовою. На відміну від агресивних росі-
ськомовних перевертнів, яких давно по-
трібно поставити на місце, а не носитися з
ними, як дурень з писаною торбою.

Про мову, як одну з найбільших ко-

штовностей нації, потрібно дбати безна-
станно, підвищувати рівень її культури.
Зразком мають бути радіо, телебачення,
інші засоби масової інформації. А що
маємо? Помилки, дедалі грубіші, якщо
їх перелічувати, можуть зайняти не одну
сторінку в часописі чи в газеті. Наведу най-
кричущіші з них.

Лексика. *Площадка* (майданчик), *ра-
діовіщання* (радіомовлення), *резина* (гу-
ма), *ріб’ята* (хлопці, діти), *сотовий* замість
стільниковий телефон (один фахівець раз-
ів десять повторює хибну словосполучку
сотовий телефон і ніхто його не виправ-
ляє), *область* (ділянка як частина тіла), *да,
вот* (так, ось), *ноль* (нуль), *прививати* (при-
щеплювати), *являється* (є), *борба* (бороть-
ба), *городяни* (містяни), *датчани, датський*
(данці, данський), *Нагорний* (Нагірний)
Карабах, *зАсуха* (посУха), *виключення* (ви-
няток), *носочки* (замість шкарпеточки). Тут
рекламна бабуса свого рекламного онука
змалечку привчає до суржику.

Фонетика, наголос. *каСка* (каЗка), *ана-
ліС* (аналіЗ), *буф* (буВ), *аФтор* (аВтор),
хліП (хліБ), *паралІч* (парАліч), *залозА* (за-
лоза), *шАвлія* (шавлІя), *мережА* (мерЕжа),
випАдок (вІпадок), *пЕрепис* (перЕпис), *зі-
бралІся, бралІ* (зібрАлися, брАли), *почА-
ли* (почалИ), *ДорогОжичі* (ДорогожІчі).
Відома радіоведуча Галина Бабій повідо-
мляє, що поїде до Львова дивитися но-
ву оперу, лібрето якої — *каСка* (повторю-
ючи оцю *каСку* кілька разів поспіль) Івана
Франка “Лис Микита”. Взагалі то оперу не
дивляться, а слухають. Твір Івана Франка
не *каСка*, а *каЗка*, бо *каСку* несуть на голо-
ві, а *каЗку* розповідають дітям. Якщо Гали-
на Бабій не може вимовити *каЗка* (тобто не
засвоїла однієї з основних рис української
ортоєпії), то чому вона працює на радіо? І
це досвідчена Галина Бабій. А чого ж тоді
вимагати від тих, яких беруть на радіо й те-
лебачення невідомо звідки?

Фразеологія. *Один одного* (в усіх випад-
ках), а потрібно один одного, одна одну,
одне одного (коли йдеться про людей різ-
ної статі), одні одних (множина), *цьому*
(цього) треба вчитися, *давайте послухаємо*
(почнемо, скажемо) — потрібно — послу-
хаймо, почнімо, скажімо, *задавати* (ста-
вити) запитання, закон *вступив у силу* (на-
брав чинності), *приймати* (брати) участь.

Морфологія. *24 моряка* (*студента, за-
вода*) — 24 моряки (студенти, заводи); *са-
ме цікаве* (*головне, важливе*) — найцікаві-
ше (найголовніше, найважливіше); *вчена*
(вчений) ступінь, *гортая* (гортаючи) сто-
рінки; *восьмиста, п’ятиста* (восьмисот,
п’ятисот); *мати* (називний відмінок), *ма-
тір* (знахідний відмінок), а не навпаки.

Синтаксис. *По різних організаціям* (*до-
рогам, позиціям*) — треба по різних органі-
заціях (дорогах, позиціях).

Імена й прізвища. *Лисенко, Шевченко,
Яценко* не відмінюють, а потрібно, коли
ці прізвища належать чоловікам — Лисен-
ка, Шевченка, Яценка. Антін, Федір (у від-
критому складі — Антона, Федора), *Курін-
ной* — в Україні немає прізвищ на *-ой*, бо
тоді його потрібно відмінювати як героєм —
героя, Курінної — *Курінною*. Тож правиль-
но *Курінний*. *Анна, Альона* вживають за-
мість нормальних українських імен *Ганна,
Олена*.

Цих та численних інших хиб припус-
каються не лише запрошені учасники пе-
редач, що можуть часом помилятися, а й
працівники радіо та телебачення, які по-
милялися не мають права. Хай би керів-
ництво Укртелерадіо організовувало для
них якісь курси. Варто придбати словни-
ки та мовні порадики. Це допомогло б
не тільки впровадженню Закону про єди-
ну державну українську мову, а й сприяло
б піднесенню культури вислову й цивілі-
зованості населення (в кращому розумін-
ні слова). Вірю, що попри всі негаразди та
підступи на її шляху, українська мова була,
є і буде.

Нафталінове ноу-хау, або Що повертає з минулого

Іван ЧИЖ,
голова Української консультативної ради експертів інформаційної сфери (УКРЕІС)

17 січня 2020 року міністр культури, молоді та спорту України Володимир Бородянський і його перший заступник Анатолій Максимчук презентували, а 20 січня міністерство оприлюднило для громадського обговорення порівняльну таблицю проєкту Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення національної інформаційної безпеки та права на доступ до достовірної інформації”. Уже в самій преамбулі цього документа закладено конфліктне щодо статті 34 Конституції України обумовлення потреби в цьому Законі *для ... реалізації права громадян на доступ до достовірної і збалансованої інформації через запровадження механізмів боротьби з дезінформацією в інформаційному просторі*. Тобто, реально йдеться про обмеження, а не про свободу вибору джерел і контенту. Конституція України тим часом жодним чином не обмежує кожного у праві вибору інформації, як і у праві збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію будь-яким способом — на свій вибір. Ця ж норма Конституції, імплементована до Основного закону Української держави з базових міжнародно-правових актів — Загальної Декларації прав людини (ЗДПЛ) та Європейської конвенції прав людини (ЄКПЛ), містить вичерпний перелік обмеження інформаційних прав законом “...в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров’я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя”.

Новела законопроекту щодо *достовірної і збалансованої інформації* жодним чином не фіксується (і не може фіксуватися!) у Конституції України, оскільки в іншому випадку це була б не свобода слова і думки, а обмеження цих свобод рамками кимось суб’єктивно означеної та з певною суб’єктивною метою дозволеної до поширення *достовірної і збалансованої інформації*.

Конфліктуючи з Конституцією України, цей законопроект таким чином водночас вступає у протиріччя із міжнародно-правовими основами, які є гарантією пріоритету гуманістичних, людиноцентристських засад нового правового світопорядку, який сформувався після трагедії Другої світової війни. Механізмами та інструментарієм Організації Об’єднаних Націй (ООН), Ради Європи (РЄ), Європейського Союзу (ЄС), подібних регіональних утворень на різних континентах, міжнародних судових інстанцій — Суду ООН, Європейського Суду прав людини (ЕСПЛ) та інших інституцій якраз і забезпечується стабільність і збалансованість різноекторних інтересів як держав і союзів держав, так і окремих осіб, народів і суспільств. Не випадково у конституційних нормах щодо прав і свобод людини часто вживається словосполучення “кожен має право” або “кожному гарантується”, що нормативно збалансовує права усіх, а не лише громадян тієї чи тієї держави.

Очевидна неконституційність та порушення міжнародно-правових норм і зобов’язань України, що містяться у законопроекті, свідчить про його неприйнят-

ність. І тому численні пропозиції юристів та медійних експертів без кардинальної зміни парадигми цього напрямку законотворення взагалі нічого не дадуть. Неконституційність поліпшити не можливо!

Якщо ж завданням є боротися з інформаційною агресією щодо Української держави, то це можна було б тільки вітати, але для чого тоді бити своїх, дозволяє запитати?! Потрібні не методи заборони, а система інформаційної превентивності та потужна загальнонаціональна об’єднана протидія інформаційній агресії.

Коли вчорашні топменеджери приватних медіа-холдингів, котрі сьогодні восідають на ключових парламентських та міністерських кріслах інформаційної сфери, бідкаються — Україна, мовляв, фінансово не спроможна протистояти Росії в її пропагандистській експансії, — то це від лукавого. Сьогодні все, що маємо притомного у вітчизняній інформаційній сфері, повинно бути відмобілізоване на суспільні потреби. Іншими словами, не один лише Зурабі Аласанія з успішно зруйнованою системою регіонального мовлення та все ще аутсайдерствующим мовником із високою назвою “Суспільний”, а всі — **ВСІ!** — канали і ресурси, які експлуатують во своє благо радіочастоти, котрі, як і надра, належать Українському народу, — **усі мають стати суспільними у своєму основному сегменті мовлення**. І зробити це можна елементарно за бажання влади і регулятора, прописавши певні вимоги, як актуальні доповнення, до ліцензійних умов. Якщо потрібна зміна закону — справа одномоментного натискання парламентських кнопок! І тоді не треба городити 200 сторі-

текціонізм вдалося здійснити справжній прорив від занепаду до розвитку вітчизняної книжки. Проаналізуйте відкриті джерела унікальної і єдиної в своєму роді наукової установи — Книжкової палати України імені Івана Федорова, яку очолює великий патріот України професор Микола Іванович Сенченко, і ви побачите, що 2002—2006 роки були п’ятиріччям ренесансу українського книговидавництва. Тоді ж було засновано і поступово зростало фінансування підтримки соціально значущих видань за державною програмою “Українська книга”.

З метою матеріальної підтримки журналістів у їхній винятково важливій державотворчій справі та забезпечення їхньої творчої незалежності було ухвалено Закон України “Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів”. Держава водночас активно сприяла зародженню недержавного сегмента телевізійного мовлення, поступившись частотним ресурсом та власними мережами телеканалом “1+1” та “Інтер”. Маючи пряму і безпосередню причетність до цього масиву ініціатив та впровадження їх у життя, як і до конституційного процесу, особливо гордий з того, що інформаційне законодавство України Радою Європи свого часу було названо динамічним і якісним, кращим у Європі, Київ 2005 року було обрано місцем проведення Сьомої європейської конференції міністрів, що опікуються інформаційною сферою, яку якісно підготував і гідно забезпечив професійний колектив Державного комітету телебачення і радіомовлення України. Тут було ухвалено документи, котрі визначили стратегію європейського інформаційного простору на десятиліття вперед...

нок неконституційності! Напрада виконає благородну контрольну функцію, не зганьбивши себе цензуруванням, а об’єднана “індустрія”, маючи чіткі орієнтири, доведе свій патріотичний професіоналізм у конкурентному відстоюванні інтересів України та додасть нової якості правдивій об’єктивній журналістиці. Саме так і вдасться “зшити” Україну, як полубляють говорити на численних політтокшоу.

До речі, тема “нема грошей” завжди звучала як виправдання нехлюйства та, як уже тепер очевидно, латентної задачі наших національних інтересів. За такого рефрену, усупереч активній протидії і спротиву, 2003 року в Україні були створені канали “Всесвітня служба іномовлення” “Українська телебачення і радіомовлення” “УТР” та “Культура”, напрацьовано і запроваджено у життя державні програми “Журналіст”, “Мала преса”, “Районне радіо і телебачення”, переоснащено у цифровий формат і розбудовано регіональні мережі обласних телерадіокомпаній, — все це докорінно змінило інформаційне поле України, надало йому нової якості й динамічного розвитку.

Водночас було ухвалено надзвичайно важливий Закон України “Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні”, завдяки якому через державний про-

Звісно, все це вимагало величезних зусиль і жорсткого протистояння з тими, хто бажав увіпхнути кляп до рота журналістів. Досить згадати і погрози, і знущання, і вбивства журналістів. І на Держкомтелерадіо України за його принципову державницьку позицію було вчинено ртутну атаку. Проте Україна невпинно, крок за кроком, утверджувала свободу слова. Досить нагадати, приміром, що тривалий час (близько п’яти років!) волюнтаризмом виконавчої влади були викнуті прями трансляції Верховної Ради України, навіть коли тут розглядали в режимі парламентських слухань проблеми свободи слова. На це законодавчий орган відповів безпрецедентно жорсткою Постановою щодо Кабінету Міністрів та створив спеціальну тимчасову комісію. Ми здолали і цей виклик, Україна з того часу чує і бачить свій парламент.

Даруйте, втомив... Багатьом “експертам” і чиновникам нової генерації усе це і невідоме, і далеке, і чуже. Проте Україна, смію нагадати, народилася не сьогодні. І ламати здобуте, руйнувати інформаційно-правове поле не дано нікому!

Можна було б завершити ці нотатки, ще раз наголосивши: неконституційність не удосконалити! Проте на контрасті з історично ретроспективним поглядом на те, як поставала свобода слова в Україні,

спробуємо подивитися, як осучаснюється інформаційне законодавство сьогодні.

Законопроектом вводяться нові поняття у законодавче поле України: “недостовірна інформація”, “дезінформація”, “поширювач інформації”.

Недостовірна інформація — неправдиві відомості про осіб, факти, події та явища, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них неповні або перекручені.

Дезінформація — недостовірна інформація, що становить *суспільний інтерес*, зокрема стосовно національної безпеки, територіальної цілісності, суверенітету, обороноздатності України, права українського народу на самовизначення, життя та здоров’я громадян, стану довкілля.

Поширювач інформації — фізична чи юридична особа, в тому числі у сфері медіа, що *створює або збирає і поширює масову інформацію*.

Масова інформація — будь-яка інформація, що є доступною для необмеженого або невизначеного кола осіб або до якої можна отримати доступ будь-якій особі з будь-якого місця і у будь-який час за власним вибором, в тому числі за згодою чи дозволом поширювача інформації.

Поширювачі інформації зобов’язані розміщувати ідентифікаційні дані у доступному для отримувачів інформації місці (на головній сторінці вебсайту або на початку власної вебсторінки, в розділі з інформації про власника облікового запису на платформі спільного доступу до інформації чи в сервісах обміну миттєвими повідомленнями, в інших доступних місцях).

Слід зазначити, що відсутність доступу до всієї можливої інформації — це звичайне явище у різних життєвих ситуаціях. В принципі існує необмежений обсяг інформації, яку можна було б мати; більшість з нас, зокрема й журналісти, висвітлюючи ту чи ту тему, мають лише невелику її частину, однак тільки володіючи всією інформацією, можна з певністю сказати, які її частини істотні. Отже, “неповна інформація” у контексті діяльності у сфері діяльності медіа зазвичай означає, що поширювач інформації не володіє деякими особливими (істотними) частинами інформації, до яких можливо мають доступ інші люди. Тому за формальними ознаками і за бажання звинуватити будь-кого у недостовірності поширених відомостей доволі просто.

До слова, навіть презентація на слайдах, зроблена очільниками міністерства, не дорівнює за повнотою інформації цілісному тексту законопроекту з усіма його нормами, заборонами й вимогами. А враховуючи те, що зазначений проєкт нормативно-правового акта становить значний *суспільний*, а для журналістської спільноти — *надзвичайний інтерес*, торкається питань інформаційної безпеки, конституційних інформаційних прав кожного, зафіксованих у ст. 34 Конституції України, то і сама презентація на слайдах у спрощеному вигляді не позбавлена ознак піару, тенденційності, а можливо, й тієї самої дезінформації, оскільки за задекларованою метою завуальовано проглядається прагнення до обмеження свободи слова — чи не єдиної і останньої “*вольності*”, яка ще залишається у більшості нездолених громадян України, а також полегшення ідентифікації поширювачів недостовірної інформації.

Запропонованим законопроектом за поширення недостовірної інформації та дезінформації передбачена адміністративна відповідальність у вигляді штрафу від 1000 до 2000 мінімальних зарплат, яка у 2020 році складає 4723 грн, нерозміщення або несвоєчасне розміщення відповіді щодо дезінформації за заявою уповноваженого — штрафу у розмірі 20 мінімальних зарплат, ненадання у встановлений законом строк відповіді на заяву чи запит уповноваженого — штрафу у розмірі

«сучасний» законопроект щодо протидії дезінформації

5 мінімальних зарплат за кожен випадок порушення. Неважко підрахувати, що, наприклад, якесь недостовірне повідомлення, можливо, зумовлене відсутністю істотних частин інформації про факти або явища, навіть за умови наступного добровільного спростування може обійтися поширювачу інформації у кругленьку суму розміром $1000 \times 4723 = 4 \text{ млн } 723 \text{ тис. грн}$, а за відсутності добровільного спростування сума штрафу може збільшитися удвічі.

І це ще не все. Кримінальна відповідальність також передбачена і карається штрафом від 5000 до 10000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, який на цей час складає 1051 грн, або виправними роботами від 1 до 2 років, а за дії, вчинені повторно або організованою групою осіб, або якщо вони призвели до тяжких наслідків чи спричинили матеріальну шкоду у великому розмірі передбачено позбавлення волі строком від 5 до 7 років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Аналізуючи наведені санкції, варто пам’ятати про принцип співмірності покарання скоєному правопорушенню, тобто покарання повинно бути адекватним характеру вчинених дій, їх небезпечності та даним про особу винного (винних). Саме про це застерігало Головне науково-експертне управління Верховної Ради України у своєму Висновку на проект Закону України «Про медіа» (реєстр. №2693 від 27.12.2019), наголосуючи, що великий розмір штрафних санкцій загалом невластивий законодавству України про адміністративні порушення. А кримінальна відповідальність у вигляді позбавлення волі до семи років навіть перевищує термін покарання за скоєння **злочину середньої тяжкості** (статтею 12 Кримінального кодексу України визначено, що злочином середньої тяжкості є злочин, за який передбачено основне покарання у вигляді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше п’яти років).

Отже, у разі прийняття закону дії, вчинені організованою групою осіб, наприклад, зйомки знімальною групою репортажу про «непросте життя» якогось можновладця у приватному маєтку з використанням дрону (*безпілотного повітряного судна*) або журналістського колективу, котрий видав в ефір гостру програму про корупцію урядовців, мародерство чи безлад у Збройних силах або хабарництво у поліції, подану, на думку уповноваженого з питань інформації (про нього буде сказано далі), у викривленому (недостовірному, тенденційному, неповному, незбалансованому) вигляді цілком можуть містити ознаки злочину «вище» середньої тяжкості з усіма можливими наслідками для учасників «організованої групи». Про всяк випадок поширювачам інформації (а ними можуть виявитися не тільки журналісти, а й будь-які громадяни, котрі поширюють інформацію для невідомого кола осіб) варто почати запасатися сухарями та теплими речами...

Люди старшого віку, напевно, ще не забули часи СРСР. Тоді в Кримінальному кодексі УРСР існувала стаття 187¹, яку варто процитувати:

“Стаття 187¹ КК УРСР (аналог ст. 190¹ КК РРФСР)

Поширювання завідомо неправдивих вигадок, що порочать радянський державний і суспільний лад. Введена в Кодекс Указом ПВР УРСР від 9.11.1966; зміни — від 12.01.1983; скасована 14.04.1989):

Поширювання завідомо неправдивих вигадок, що порочать радянський державний і суспільний лад.

Систематичне поширювання в усній формі завідомо неправдивих вигадок, що порочать радянський державний і суспільний лад, а так само виготовлення або розповсю-

дження в письмовій, друкованій або іншій формі творів такого ж змісту, —

карається позбавленням волі на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до двох років, або штрафом у розмірі до трьохсот карбованців”.

На практиці звинувачення у “поширюванні завідомо неправдивих вигадок” висувалося, як правило, проти авторів і розповсюджувачів самвидаву і “тамвидаву” (просте зберігання “наклепницької літератури” цією статтею не передбачалося), а також за усні висловлювання, які “порочили лад”. Як бачимо, навіть за радянських часів “поширювання завідомо неправдивих вигадок” (у редакції МКМС — дезінформації) не вважалося навіть злочином середньої тяжкості і каралося значно пом’якшено. Відбували покарання засуджені за цією статтею у місцевих виправно-трудових колоніях (ВТК). Щоправда, для справжніх “закоренілих ворогів радянської влади”, таких як Левко Лук’яненко, В’ячеслав Чорновіл, Василь Стус та багатьох інших в’язнів сумління існувало суворіше покарання, передбачене статтею 62 КК УРСР “Антирадянська агітація і пропаганда”. Доцільно процитувати і її:

“Стаття 62 КК УРСР (аналог ст. 70 КК РРФСР, введена в дію 1.01.1961)

Антирадянська агітація і пропаганда.

“Агітація або пропаганда, проваджена з метою підризу чи ослаблення Радянської влади або вчинення окремих особливо небезпечних державних злочинів, поширювання з тією ж метою наклепницьких вигадок, що порочать радянський державний і суспільний лад, а так само розповсюдження або виготовлення чи зберігання з тією ж метою літератури такого ж змісту —

карається позбавленням волі на строк від шести місяців до семи років і з засланням на строк до п’яти років чи без такого або засланням на строк від двох до п’яти років”.

Ті ж дії, вчинені особою, раніше засудженою за особливо небезпечні державні злочини, а так само вчинені у воєнний час, —

караються позбавленням волі на строк від трьох до десяти років і з засланням на строк до п’яти років чи без такого”.

Отже, і за цією статтею особа могла отримати термін понад **сім років** лише у разі, якщо вона раніше була засуджена за особливо небезпечні державні злочини або у разі скоєння злочину у воєнний час. Покарані за цією статтею відбували “ходьку” у більш важких умовах мордовських та пермських політичних таборів (за матеріалами Харківської правозахисної групи, авт. В. Овсієнко) [1] **Електронний ресурс: — tuseum.khpg.org**.

Слід звернути увагу на ще одну новачку — введення посади Уповноваженого з питань інформації, який встановлює критерії для присвоєння “індексу довіри”. Це не що інше, як відновлення пріснопам’ятних Головлітів радянського періоду, тобто латентне встановлення цензури у ХХІ столітті! А “індекс довіри” — те саме, що й намазаний чорнилом штемпель у руках цензора, який дозволяв чи забороняв ви-

хід “у світ” газети чи книжки у 30-ті, 40-ві, 50-ті чи 60-ті роки минулого століття. Невже це “нові обличчя” у владі? Чому ж тоді від них так тхне нафтаїном? — це перше питання. І друге: невже хтось із них справді очолював якийсь телеканал чи навіть медіахолдинг?.. Якщо це так, то зрозуміла тепер ціна їхньої “незалежності”.

Індекс довіри може бути присвоєно будь-якому медіа після перевірки, що проводиться на підставі його добровільного звернення до однієї з незалежних організацій, що мають відповідну компетенцію та досвід і відповідають критеріям, встановленим Уповноваженим з питань інформації. Уповноважений із зазначених питань призначається Кабінетом Міністрів з кандидатів від МКМС, Мін’юсту та Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. Він здійснює моніторинг інформаційного простору і реагує на заяви щодо поширення дезінформації, фіксує і перевіряє інформацію на предмет наявності ознак дезінформації, звертається до поширювачів із заявами про відповідь або про спростування дезінформації, звертається до суду із позовами про спростування та надання права на відповідь щодо дезінформації, звертається до суду із заявами про обмеження доступу до інформації за відсутності вихідних даних розповсюджувача або відсутності реакції на його заяви, звертається до правоохоронних органів у випадку наявності ознак кримінального порушення.

Значною мірою коло питань, якими опікуватиметься Уповноважений, дуже нагадує, крім функцій цензури, ще й деякі напрями діяльності підрозділів КДБ СРСР, що стояли на захисті підвалин радян-

не мають значення для видачі прес-карти. Однак саме ці якості привертають увагу глядачів, створюють журналістові *реальний індекс глядацької довіри*, а не *індекс довіри* поставленого владою Уповноваженого (читай “Смотрящего”).

Слід мати на увазі, що етика, яка визначає норми поведінки, сукупність моральних правил певної суспільної чи професійної групи, є значно ширшою, ніж право, яке виражає волю держави і народу і далеко не завжди надає вибір поведінки. Правові норми в основі своїй директивні, завжди гранично конкретні, протокольні і не залишають простору для вільного тлумачення. В аспекті журналістської діяльності, мораль відкидає всі види обману й брехні, а право звертає увагу лише на *деякі види умисного обману*. Тому спроба покарання поширювачів інформації за порушення професійної етики наразиться на протиріччя з гранично конкретними нормами, прописаними в інших законах. І цілком можливо, що звернення Уповноваженого до суду залишиться без юридичних наслідків для потенційного порушника етичних норм, оскільки, як правило, в поширюваних матеріалах, що часто грішав за замовним, маніпулятивним, незбалансованим, неповним характером, все ж таки відсутній склад правопорушення як умисного обману, за який наступає покарання.

Враховуючи вищевикладене, ідеї, наведені у законопроекті про протидію дезінформації, є дивовижною сумішшю радянських підходів щодо боротьби з дисидентами та сучасним інноваційним підходом заробити на штрафних санкціях з недобросовісних поширювачів інформації, а також нагородити гарною посадою, практично синекурою, якусь близьку хорошу людину та ще й профінансувати за рахунок держави витрати на утримання Уповноваженого, нових органів самоврядування та компенсації витрат медіа на послуги з перевірки з його надвеликим апаратом. А це містить у собі особливу небезпеку для свободи слова в Україні, оскільки дослідити весь масив розповсюдженої інформації фізично не спроможна будь-яка структура. Тому на практиці виникне спокуса застосування вибіркового контролю лише за деякими незручними для влади поширювачами інформації.

Прийняття зазначеного нормативно-правового акта призведе до невинноватого обмеження на поширення інформації та свободу слова, змусить вчергове давати принизливі пояснення у дорадчих органах Ради Європи щодо відповідності європейським стандартам і цінностям. Як наслідок репутаційні втрати для України, як країни, котра хоча і з потугами торує шлях до цивілізованої Європи, у разі прийняття цього проекту набагато перевищить шкоду від поширення будь-яких фейків, більшість з яких вмирає, не встигнувши народитися.

І насамкінець. “Случайність? Не думаю...” — зачитуємо “брендовий” слоган одного з найзатятіших пропагандистів, що спеціалізується у дьогтемазанні України. Бо он же навіть пан Арахамія у Давосі добалакався до того, що нам начебто треба пригальмувати адаптацію вітчизняного законодавства до європейського та ще й тим самим дьогтем мазанув сусідню державу, де рівень валового внутрішнього продукту на людину один із найбільших у Євросоюзі і чи не вдсятеро перевищує український. То що, може, дочекаємося до того, що сучасні “діджиталізатори” просто припасують нову фразеологію у сталінські закони та й по всьому, — дезінформації кінець?!. Чи кінець демократичній, правовій, соціальній державі, яку прописує наш Основний Закон? Може, хтось із латентних авторів таких “новацій” цього й бажав би, та Україна їм не по зубах! Бо є ще в Україні українці!

Віктор ПАЛИНСЬКИЙ,
м. Львів

1. Безконеччя інтерпретацій сірого

...Книжкова палітурка сірого кольору майже завжди неоднозначно сприймається мною. Подеколи навіть спонукає до застережень, а то й до стопових інтелектуально-естетичних позицій. Одначе — не цього разу!.. Власне, саме згаданий колір за певних обставин, як, втім, і будь-який інший — бездонний у своїй глибинній барвності, а звідси — зрозуміло, й можливостями, припускаю, безконечних інтерпретацій та різнопланових відкриттів. Отож за усіх моїх консервативних застережень, носії естетично вибагливих натур і сформованих художніх переконань приходять саме до нього невідпадково. Міркую, що так воно й було, коли свідомо до прихованого барвозвуччя (певен — це не нудна монотонність) вдався Богдан Стельмах, формуючи дизайн свого видання “Діти Бога”, історичні драми (Львів, “Сполон”, 2018 рік; 429 с.). Цей “сірий” із сірізною нічого не має. Вихлопнтий певними “підпливами” навіть на обрізні книжні торці, підкріплений першономерними вибіленими шрифтами (XI—XX сторіччя: посередині “лиця” палітурки), що, безумовно, вигідно окреслює давні часи подій драм; такий “сірий” залишається живим і, я б сказав, невлотним навіть на нерухомій поверхні книжки, що лежить на моєму столі. Авжеж. Автор наче і досі продовжує шукати себе і утверджувати у різних іпостасях історичності теми, підсилюючи і рамкуючи просторові, часові та інші сенси, що відділяють нас від подій у драмах “Анна Регіна”, “Король Данило”, “Гетьман”, “Діти Бога”, “Атентат”.

...Додам, що саме така стилістика оформлення: сірий постійно виникаючий колір та охоплений ним простір, невідпадково великі шрифти; формат, близький до квадрата, справляють враження культового видання, що не лише читається-перечитується, а й легко йде у відповідну роботу для сценічного втілення. ...Ось так написалося, хоч і не пригадую, щоби колись розпочинав такого роду есеї саме з обкладинки книжки. Мабуть, тому — що історичні. Тому — що драми. Тому — що вельми придалися б для підмостків українського національного театру. Сьогодні. Як і завше. Богдан Стельмах.

...Палітурка — як рукотворне оформлення манускриптів?.. Добре. Скажімо так.

2. Життєписне й деякі міркування, коротко

...У такого роду текстах я більш схильний біографічні описи та творчі віхи розсіяти по усьому полотні-матерії, або ж дати можливість читачеві, певним чином, щось висновувати з творчості письменника, здогадуватись і навіть домислювати. Адже брендова міфотворчість у літературі, зрештою, як і в усьому, — не остання справа. Проте все ж відчув, що про Богдана Стельмаха, не помічаючи останнім часом ні в паперовій періодиці, ні з електронних ЗМІ якоїсь вагомій інформації чи звучних аналітичних літературознавчих матеріалів в цьому аспекті, слід сказати одним щільним блоком. Ось так. І одразу. Як на мене, Б. Стельмах — один із найбільш відчайдушних теперішніх українських письменників-професіоналів, що майже постійно живуть із літературних заробітків. А це, знаю, варте особливого пошанування. Достойно? Чоловіка. І саме тут передусім видиться його талант поета-піснєра, бо саме ці тексти співала і співає вся Україна, покладені на музику Володимиром Івасюком, Ігорем Білозіром, Мирославом Скориком, Віктором Камінським, Ігорем Кушплером, Іваном Мацялком, Михайлом Мануляком. Звісно, й багатьма іншими, що їх можна було б перерахувати хіба що в літературному портреті Стельмаха. Можливо, колись?.. Хоч потроху зближаючись з ваговитим ювілеєм (1943 р. н.), Б. С. достойний цього й сьогодні. Зараз...

Його книжки поезії, а їх — чимало, переконаний, є формотворчими в українській національній поезії. Тому бачу особливу незумисність у появі зібраних творів (саме так!) у семи томах (2007—2009 р. р.).

У театрах України й нині — вистави за п’єсами Б. Стельмаха.

Письменник є лавреатом багатьох престижних літературних премій, неодно-

Дзеркало сцени — свічадо душі

разово номінувався на Шевченківську. Кавалер державних орденів, відзнак. Заслужений діяч мистецтв України.

У Національній спілці письменників України з 1977 року. Чималенький стаж!

Навіть ці скупі відомості дають можливість дещо масштабніше усвідомити додатково. Можливо, — шлях воїна, відданого Рідній Землі й Пам’яті Предків. Історичний тракт триває...

3. “Ми вічні...”

...Оця особливо цінна якість драматичного твору, що міцно сплітає його воедино і з літературою, і з театром, у Стельмаха є настільки очевидною, що я назвав би її, за образотворчими мірками, навіть не рельєфною, а горельєфною. Неспростовним для мене є те, що це тексти добре націленого кайфуючого драматурга, який усвідомлює, що здатен створити близький до самодостатнього твір: і для вдумливого читання, і для втілення в розкутому та водночас напруженому сценічному варіанті. Тут є усе: і динамічний, не переважаний розвиток подій, і різноманіття складних героїчних характерів, харизматичність у їх проявах, і неординарний наростаючий конфлікт, і дуже точні діалоги та монологи, що, подекуди, могли б стати самостійними поетичними творами; хоча у цих поезодрамах природність спілкувань та стосунків героїв — лише по зростаючій утверджується. І це, очевидно для мене, саме за рахунок високої концентрації поетичної емоційності тексту. Власне, тексту як способу життя автора-читача-глядача.

Не буду особливо вдаватися до специфіки драми назагал з її єдністю місця, часу та дії. Лише скажу, що у Стельмаха усі ці перипетії та “технології” роблять його твори максимально близькими до класичної драми. (Хто так зараз творить таку драматургію в Україні, слід дуже і дуже пошукати?! І при цьому не прогавити окремішню ваговитість і обсяг творчості драматурга, про якого йдеться).

Ось твір, що започатковує в книжці драми Стельмаха “Анна Регіна”. Драматург не береться самовпевнено показати та розкрити все, пов’язане з цією історичною особою, втім, це — й неможливо. Однак, цупко тримається саме за найважливіше: драму-трагедію душі київської князівни, а згодом королеви Франції, Анни Ярославни. Він провадить свою героїню від батьківського-материнського Києва.

*До Києва доріженька
Невузенька,
А з Києва ще й від мами —
На всі брами.
Там стояла Анна славна
Ярославна,
Рідну неньку пригадала,
Заридала:
“Чи я ж тобі, моя матко,
Не дитячко,
Що ти мене проти нічки
Гониш прічки?”
“Не я тебе, моя доню,
Прічки гоню,
Гонить доля — всьому роду
На дозоду”.*

.....
*А з Києва ще й від тата —
На всі врата.
Там стояла Анна славна —*

*Ярославна,
Князя батька обіймала —
Сумувала...*

.....
*Король Анрі —
Тепер бездітний удівець,
В його дворі
Ти з ним і станеш під вінець.*

...Провадить до Франції-Парижа. Де — Королевою, дружиною і матір’ю. Королівська слава, безмір влади, і такі любові!.. Разом з тим, наприкінці життєвого шляху — одверта невпевненість:

*Що зараз ближче — Київ чи Париж?
О серце, серце, як же ти болиш!..*

...І уже в останніх своїх мареннях, так і не діставшись рідної землі, Анна Ярославна бачить проникливі уявні картини.

*А хто там плаща на траві розіслав?
То київський князь, мій отець Ярослав!..
При нім Інґерда, красива й ставна —
Світ кращої мами не знав, як вона!..
Брати мої милі... І сестри... І всі!..
Красиві, аж сяють, в небесній ясі!..
Мій рідний такий, незабутній мій люд!..
Куди ж я поїду?.. Усі вони тут!*

.....
*Я бачу! Я бачу! Ми вічно живі!
Вічно живі!..*

...І художня актуальність у Стельмахових історичних драмах під палітуркою “Діти Бога” стає такою ж вічною для нас, українців, і у вкрай небезпечних сенсах сьогоднішньої російської інтервенції в частині України. А за великим рахунком, — підло-мілітарної навали на всю європейську культуру, світову цивілізацію. Бо ж драматургом утверджено, я певен, морально-етичний та цивілізаційний слоган, що нівелює потуги новітніх варварів, — “Ми вічно живі!”

Звершу: така “актуальність” глибоко схована у доскональній художності твору. Тому і вічна. Художньо-трансформована.

4. Мить і враження

Стельмах одверто майстерно володіє технікою побудови діалогів: поруч із літературною мовою зберігаючи фольклорно-діалектну лексику, з явним делікатним чуттям використовуючи історизми, архаїзми, здобуті цілеспрямованими енергійними авторськими зусиллями — неологізми, що додає персонажам історичної переконливості та непідробної жвавості у характерах, відповідно — і живої рухливості подіям. Тексти усіх драмтворів під палітуркою “Діти Бога” пронизані саме такими стильовими векторами, що виказує тверду та напружену авторську працю. Як драматурга-сценариста, як драматурга-текстовика для читальника, як драматурга-поета. (“Король Данило”, “Гетьман”).

Люблю спостерігати за такою добротною роботою, і в цьому плані також, тому не промину зафіксувати.

Хай живе король. І гетьман владарює.

...Направду дуже вдало стилізоване і дійство, і мовно-мовленнєве середовище. Це — творчість ніколи неспізнаної з’яви... Назавше.

5. Звернутися, аби почути

В історичній драмі “Діти Бога” (хоч я більш схильний до дефініції “драма на історичну тематику”), авторський підзаголовок “Поема про Тараса”, Доля, яка є діювою особою твору, прорікає:

*Це не папір, козаче, не горить,
Це не горить натхнення віща мить!
Це не горять Тарасові слова —
Вони цього паперу суть жива.*

...І надалі персонажі, подеколи відверто красномовні, одчайдушно відкриті у вираженні своїх ідей; нерідко — просто закликів. Я не випадково вдаюся і до цього аспекту професійно-особистісної стилістики драматурга. Безперечно, це є потребою сценічності, театральності твору, звернення до відповідної живої аудиторії. Так, у драмі є ситуації, коли герой звертається до публіки навпрошки. Тут драматичному персонажу потрібно більше гучних і виразно озвучених слів, ніж цього, здавалося б, вимагає конкретна мізансцена. У “Дітях Бога” — це трапляється нерідко.

Я відчуваю: Шевченко саме так, і безпосередньо, і через персонажів цього твору, промовляє до українського народу. І цей народ стає нездоланим (бачте, і я захопився. Добре!).

6. Атентат

...Не промайну виокремити і те, що здатність, навіть безоглядно, потрапляти в тенета сильних пристрастей, схильність до несподіваних неймовірних вчинків, прояви гостроконечних інтелектуальних реакцій, притаманність різнобарв’я фонтануючих почуттів і думок властиві значно помітніше драматургії, ніж, скажімо, розповідальній прозі. Сценічний простір гуртує у рамках якихось 2—3-х годин усі порухи душі та тіла, що їх людина, навіть винятково пристрасна, може пережити насправді хіба що за некороткий період свого усього життя. Основний об’єкт пошуків драматурга — пристрасті яскраві та знаковиті, ті, що цілковито виповнюють свідомість, спонукають душевно-духовні порухи. Що є, переважно, реакцією на дію ззовні у певну конкретну мить. Беру на себе відповідальність стверджувати, що ці якості драми особливо яскраво проявляються у Б. Стельмаха саме в “Атентаті”. А за визначенням самого автора — це “сценічний портрет Романа Шухевича на дві дії з прологом та епілогом”. Додам, генерал-хорунжого, командувача УПА. Звісно, одного з символів української нації.

*...Шостий рік
УПА існує, діє, не здається.
Я справді гордий з того, що донині
Є командиром Армії Героїв...*

.....
*То є найгероїчніша сторінка
Історії — не тільки української,
Але й світової. В тій пішли
Прославлені герої Тернопілля...
І це є правда: вояки УПА
Заступлять мужніх воїнів-спартанців
У пам’яті історії!..*

І, власне, про атентат, що його, виявляється, наворожила стара босуркиня, відьма. А саме:

*А таке,
Що я заб’ю, прошпане, Сталіна.
Застрілю, тобто.
Але як?*

*Стріляти, ніби, маю через себе.
Крізь себе, тобто... Куля до Москви
Летіти буде день до дня — три роки...*

.....
*Крізь себе стріляти не штука, але штука
Три роки в пеклі Сталіна чекати.
Хоча компанія там буде — ого-го!*

І таки насамкінець, випереджаючи нквдистську облаву, Роман Шухевич стріляє собі у скроню.

*Кому завинив — усі простіть...
Ну... не затися, друже, не затися...
Це я крізь себе у катюгу Сталіна
Стріляю... жеби так гордо не ревів...
Ну... Слава Україні! Не затися!
(Стріляється).*

Отож і помислимо собі, чи ота босуркиня, а то — чи й не мольфарка, таки “побачила” смерть кривавого кремлівського горця-карлика від особливо замовленого пострілу Шухевича “крізь своє тіло”?.. Не знаю, скільки років (навіть не маю наміру рахувати) летіла ота куля, але вона, будьте певні, смертельно вишила тирана.

Повірте, терміни ідеально збігаються! ...Переконайтеся. А, може, вона ще й досі летить... Сьогодні... Таки поцілить...

...І книжку не забудьте прихопити. Зброя.

7. Рефлексійне

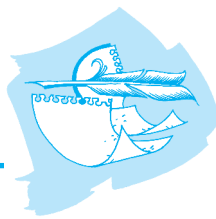
...У такій драматургії буде естетична потреба завше.

...Тут, цілком самочинно, згадалося з моєї поезії. Не вагаючись приводжу, бо вірю в особливу “знаковість” такої спонтанності.

*То не стріла у цятку цілить,
А цятка у стрілу летить.*

P. S.

Книги драматичних творів зараз в Україні видають українською й дуже поодиноким. Тим паче цінність “Дітей Бога” є очевидною. Переконаний, що не лише для мене...

«Вона ставилася до мови, як поет, який любить гратися зі словом»

Анна МУКАН

Фото Валерія ПОПОВА,
відділ зв'язків із громадськістю
Інституту філології КНУ

Є викладачі, які своєю колосальною працездатністю і любов'ю до науки здатні до подвижницької справи — створити кафедру, наукову школу, безцінні фламанські дослідження. Вони відомі у світі завдяки міжнародному значенню їхніх напрацювань, відкритості до спілкування й бажанню приймати і передавати досвід. А ще знайомство з такими вченими дуже цінують (і не лише в наукових колах), бо це завжди можливість почути сповнене життєтворчості слово, доторкнутись до талановитого всесвіту інтелектуальної думки, отримати щось більше за знання — часточку їхньої вітальної енергії. Саме такою Людиною, Вченим і Вчителем із великої літери була Ніна Федорівна Клименко — член-кореспондент НАН України, доктор філологічних наук, професор Київського національного університету. 20 лютого в Інституті філології відбулася презентація книжки “У пошуках гармонії мови”, приурочена до 80-річчя від дня народження Ніни Клименко.

Вступне слово взяв модератор зустрічі, директор Центру еліністичних студій та грецької культури імені Андрія Білецького доц. Андрій Савенко. “Презентований том — це своєрідна офіра нашій вчительці, колезі, людині, яка була взірцем наукової доблесті”, — зазначив Андрій Олександрович і додав, що Ніна Клименко до останніх днів залишалася в лавах наукової спільноти. Також він подякував Послу Грецької Республіки Васіліосу Борновасу за фінансову підтримку у виданні презентованої книжки й передав слово почесному гостю. Пан Васіліос подякував за можливість бути присутнім на такому інтелектуальному заході. І нагадав про велике значення грецької мови для розвитку провідних мов світу, підготував презентацію зі світлинами найдавнішої мозаїки на теренах Східного Середземномор'я.

Д. філол. н., проф., провідний науковий співробітник Інституту мовознавства НАНУ Євгенія Карпіловська — один із упоряд-

ників тому “У пошуках гармонії мови”, що вийшов у серії “Українська еліністика” у Видавничому домі Дмитра Бурого. Вона пояснила символічне значення назви видання й зображення арфи на ньому. У свідомості давніх греків арфа була символом гармонії звуків музичосфери. “Ніна Клименко сама була уособленням гармонії: з одного боку, глибоким і вдумливим вченим, а з іншого — лагідною, доброзичливою і чуйною до оточення жінкою”, — сказала Євгенія Анатоліївна й звернулася до структури презентованого видання. У ньому вміщено 45 статей науковців із семи країн світу. Під обкладинкою тому статті еліністів із Салоніського університету, членів Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славистів (представників із Польщі, Сербії, Словаччини, Білорусії). Тематика статей належить різним сферам вивчення мови — словотвір, морфеміка, граматики, комп'ютерна лінгвістика та ін. “Найповажніший” розділ книжки присвячено українистиці. До його формування долучилися колеги з Інституту мови НАН України, Інституту філології КНУ імені Т. Шевченка, лінгвісти зі Львова, Чернівців, Дрогобича, Кривого Рогу, Черкаса.

Гість презентації видавець книжки “У пошуках гармонії мови” — поет і культуролог Дмитро Бурого нагадав про цивілізаційний культурний код, який веде до Стародавньої Греції. Її сюжети залишаються позачасовими й до них варто звертатися, шукаючи відповіді на багато екзистенційних питань сьогодення. Також пан

Дмитро пригадав своє перше знайомство з Ніною Клименко: “Було відчуття, що ми давно знайомі, й тому одразу почали говорити на одній мові про основні речі”.

“Ніна Федорівна не опускалася на рівень людини, а піднімала співрозмовника на свій рівень”, — поглибив думку видавця книжки Андрій Савенко й надав слово двом учням ювілярки — к. філол. н. Світлані Переплютчиковій та д. філол. н. Ларисі Кислюк. Пані Світлана пригадала, як була однією з перших шести студентів, які в 1995 році почали вивчати новогрецьку мову, навчаючись на романо-германському факультеті Київського університету. Пані Лариса сказала, що можна говорити про наукову школу вченої Ніни Клименко.

На презентації книжки, присвяченій ювіляріці, були присутні її доньки — Оксана й Надія. “Мама завжди казала: “Праця мене лікує”, — поділилася спогадами з родинного життя пані Оксана. Вона разом із сестрою зростала в атмосфері високої духовності. Андрій Білецький і Тетяна Чернишова були духовними вчителями їхньої матері й прикладами інтелігентності для Оксани та Надії.

Насамкінець Андрій Савенко коротко презентував ще одну книжку — “Кавафіс. Критика і переклади”, видання якої також присвячене пам'яті Ніни Клименко. Зустріч минула в теплій і доброзичливій атмосфері, адже згадати свого вчителя й вшанувати його пам'ять прийшли найрідніші для Ніни Федорівни люди — сім'я, учні, колеги й духовні послідовники її безцінної праці.

Прагнення свободи

Олесь ЛУПІЙ

На запитання кореспондента однієї з газет “Що я з цікавістю прочитав останнім часом?” я відповів: “Роман Миколи Жулинського “Акордеон” (ЛА “Піраміда”, 2020) прочитав із зацікавленням від першої до останньої сторінки. Автор — відомий критик і літературознавець, визначив жанр свого твору: “Майже роман”. Таке визначення може сприйматися як набір своєрідних заготовок для більшого твору, але насправді це цілісний твір із глибоко продуманою композицією, тонко і влучно виписаними образами. “Акордеон” — це розповідь про батька і разом з тим своєрідна епічна повість про загублений талант. Молодий селянин Григорій Воляник, маючи гарний голос і талант складати мелодії, часто відривається від дому, ходить з віруючими, співає псалми. Побачивши в Луцькому магазині акордеон і почувши, як можна на ньому грати, він мріє придбати цей унікальний інструмент і не розлучається з цією мрією усе життя від юності до глибокої старості. Ніхто у дитинстві не підтримав його, не допоміг, не навчив. Уявимо, як склалося б його життя, якби він мав змогу вчитися в музичному училищі, в консерваторії, але про таке годі було й думати під час польської окупації на Волині. І все-таки, не маючи можливості реалізувати свій талант, Григорій жив тією музикою, складав свої пісні й ходив до людей, щоб спілкуватися з ними. Автор правдиво і переконливо відтворив життя героя у різних системах окупаційних влад в Україні у минулому столітті. Це, мабуть, другий після повісті Михайла Слабошпицького “Українець, який відмовився бути бідним” у нашій літературі так яскраво виписаний образ українця, який, врятувавшись від німецького і більшовицького рабства, намагався вижити у вільному світі Америки. Саме з таких численних історій і складається життя нашого великого народу.

Твір Миколи Жулинського багато в чому унікальний, вирізняється своєрідним стилем, композицією, багатством мови, використанням діалектизмів. Образ головного героя, можна сказати, виписаний любовно.

Успіхові письменника сприяло і те, що цей образ виписано з рідного батька, але усе це треба було самому пережити, переболіти, вистраждати. Цікаво використано монологи батька про життя на Волині під час різних окупацій, а згодом в Америці. До речі, про свої патріотичні почуття Григорій не говорить, він не бере участі в протестних заходах, але завжди і скрізь поводитися з гідністю і гордістю, що він українець: “Ти он бачиш на стіні вишитий “Заповіт”? І ще в мене, бач, над телевизором, Шевченко напечатаний. Дніпро який, місяць 3-за хмари вигляда, верби... “Реве та стогне Дніпр широкий”...

Треба сказати і про те, що й сам акордеон є одним із героїв твору, досить влучно виписаний у деталях: “Довго батько стояв і дивився на інструмент. Потім підійшов, нахилився і обома долонями почав його гладити. Обмацував, наче сліпий, який хоче пучками пальців вияснити, що за предмет перед ним. Пробіг пальцями, на диво швидко, клавішами і басами, п'ятірнею провів по міхах, роздивлявся, зазірав то з одного боку, то з іншого. Здавалося, не знав, як до акордеона підступити. Нарешті взяв його обома руками, підняв, повернувся до мене, обережно присів на диван і поклав акордеон на коліна”. Така увага до акордеона (і винесення в заголовок) не проста. Тут акордеон є символом прагнення до довершеності, а цей інструмент і є справді довершеним мистецьким витвором.

Якщо виникає бажання вдруге або втретє перечитати у творі окремі епізоди, то такий твір заслуговує на особливу увагу читачів, а таких епізодів тут немало (розмова з дружиною про майбутнє дітей, втеча з німецького концтабору, переліт до Америки, остання ніч з акордеоном). Благородною ідеєю твору є прищепити людям кращі риси, допомагати один одному вижити в цьому нелегкому світі, підтримувати і, звичайно, радіти, якщо хтось досягає успіху. Так має бути в нормальному суспільстві.

Ось як можна зрозуміти і підтекст “Акордеона” Миколи Жулинського. Це не гола публіцистика, якої в нашій літературі достатньо, це психологічно наповнений віртуальний світ минулого життя нашого народу. І саме такий твір варто передавати більшими накладками і розповсюджувати у всіх кутках України, перекласти хоча б кількома європейськими мовами.

Валентина ШЕМЧУК
Фото Людмили ФЕДЯЄВОЇ

Полтавський університет економіки і торгівлі та обласне відділення Міжнародної організації “Жіноча громада” організували зустріч із дослідником життя і спадщини Великого Кобзаря Русланом Теліпським із Луцька.

Відкрила фотовиставку “Монументальна Шевченкіана” заслужений працівник культури України, голова обласного відділення Міжнародної організації “Жіноча громада” Валентина Шемчук. Подорож Шевченківськими місцями України й світу з автором сімдесяти світлин здійснили студенти й гості вишу. Майбутні фахівці харчових технологій, готельно-туристичного та ресторанного бізнесу дізналися про пам'ятники Великому Кобзареві в усіх областях на Батьківщині та у понад тридцяти країнах.

У Полтаві представили виставку світлин пам'ятників Тарасові Шевченку

Особливо докладно волинський фотомитець розповів про спорудження пам'ятників Національному Провидцю на Чернечій горі й у Харкові. Завідувачка кафедри педагогіки та суспільних наук ПУЕТ професор Ірина Петренко звернула увагу на унікальність пам'ятника Великому Кобзареві за проектом видатного скульптора Івана Кавалерідзе в Полтаві.

Нещодавно в НУ “Львівська політехніка” відкрито пам'ятну дошку Тарасові Шевченку відомих добродійців лауреатів премії імені Панаса Мирного Полтавської обласної ради Вадима Голобородова й Валентини Шемчук, котра й проде-

монструвала учасникам зібрання зображений на меморіальній дошці перший автопортрет Великого Кобзаря 1840 року.

Оглянути світлина “Монументальної Шевченкіани” разом із учителем історії Олександром Хажанцем прибули учні Абазівської загальноосвітньої школи І—ІІІ ступенів, на фасаді якої встановлено меморіальну дошку Тарасові Шевченку відомих благодійників-полтавців. Перебуваючи на Полтавщині минулого разу, вклонився пам'яті Великого Кобзаря в селі Абазівці й фотохудожник нинішньої Шевченківської виставки Руслан Теліпський. Йому зі щирою вдячністю Валентина Шемчук подарувала бібліотеку книжок про видатних земляків.

Тарас Шевченко: «Зайшов ненадовго до художника Микешина...»

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО, доктор історичних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка.

“Він дедалі більше зближувався зі мною”

Фраза, винесена в заголовок цієї статті, занотована в Шевченковому Щоденнику 12 травня 1858 р., а це значить, що поет зустрівся з М. Й. Микешиним невдовзі після повернення з заслання в Петербург: “...Зайшов ненадовго до художника Микешина і потім до Глібовського! Заславні юнаки і поки щасливі художники!”

Микешин Михайло Йосипович (1835—1896) — російський художник, графік і скульптор. З 1869 р. — академік Академії мистецтв. У 1852—1858 рр. навчався в академії по класу батального живопису. Йому йшов двадцять четвертий рік, коли познайомився з Шевченком у родині Ф. П. Толстого, доволі докладно розповів про це у своїх спогадах, опублікованих уперше вже через 18 років у книзі “Т. Г. Шевченко. Кобзар з додатком споминок про Шевченка Костомарова і Микешина” (Прага, 1876).

М. Й. Микешин особливо наголошував, що світлий образ Шевченка, який щойно повернувся з заслання, з його самовідданою любов’ю до народу, до своєї батьківщини, образ поета, який свято зберіг ці високі почуття під постійним гнітом усіляких моральних принижень, не могли не викликати до себе гарячого співчуття людей. Цим і пояснював М. Й. Микешин великий вплив і щирий захват, які викликав Шевченко серед тодішньої молоді.

Художник зізнався, що побачив у Шевченкові рідкісний і цілісний тип народного поета, “рівного якому ні до нього, ні після нього й до сьогодні я особисто не знав — не тільки в загальноросійській, а й узагалі в слов’янській расі народів!” Ще до того, як Тарас Григорович з’явився в Петербурзі після заслання, молодий учень Академії мистецтв знав уривки з його творів, що ходили в списках серед молоді.

“На початку нашого знайомства він тільки терпів мене; але згодом, помітивши, що моя прихильність до нього може бути йому корисною, він дедалі більше зближувався зі мною, забуваючи про свою постійну стриманість, недовірливість... Основну причину простоти й довірливості свого ставлення до мене він знаходив у моєму білоруському походженні, що ріднило мене з улюбленим і оспіваним ним героєм гайдамацького заколоту, страшним Гонтою. Тому він зробив мене мало не малоросом, і хоч у веселі хвилини називав “недоробленим” і “паничем”, але говорив це вже зовсім добродушно”.

Щодо “корисності” молодого прихильника, то вона полягала в його “надійному, сильному і відданому” супроводі Шевченка в його вечірніх візитах до друзів і знайомих, скажімо, в літературно-мистецький салон І. Л. Грінберга² або до поета Я. П. Полонського. Справді, в спогадах Я. П. Полонського зустрічаємо фразу: “Разів зо два Шевченко був у мене на квартирі (в будинку Санкт-Петербурзького університету) і, як пам’ятаю, обидва рази заходив до мене з п. Микешиним...” Діловод канцелярії Академії мистецтв О. О. Благовещенський, який користувався архівами академії, листуванням і свідченнями сучасників, іншими матеріалами, підтверджував, що “М. Й. Микешин звичайно супроводив його на вечори й назад”. Це важливо, бо сам Шевченко про це не згадував.

Продовжуємо проєкт “Подобиці Шевченкового життя”, вмотивований глибоким усвідомленням поетових слів із автобіографічного “Листа Т. Г. Шевченка до редактора “Народного чтения” (лютий 1860 р.):

“Я наважуюся відкрити перед світом кілька печальних фактів мого існування... тим більше, що історія мого життя складає частину історії моєї батьківщини. Проте я не маю духу входити у всі її подробиці”.

Пам’ятаючи про те, що в лютому виповнилося 185 років з дня народження Шевченкового знайомого, російського художника і скульптора М. Й. Микешина, автор розповідає про його глибоку повагу до українського Кобзаря й дійову посмертну пам’ять, втілену М. Й. Микешиним у власній творчості.

Як зізнався М. Й. Микешин, “правду кажучи, незавидна роль випала мені в стосунках з Тарасом Григоровичем, але в душі я пишаюся й тією дециєю приязні, яку він виявив до мене”.

“В музику він був закоханий, особливо у спів”

Незважаючи на те, що М. Й. Микешин знав Шевченка відносно недовго, він залишив цікаві й інформативно насичені спогади, використані, скажімо, для відтворення останнього помешкання поета — тепер Меморіальна майстерня Т. Г. Шевченка (Петербург, Університетська набережна, 17).

Б. Г. Суханов-Подколзін, який хлопчиком брав у Шевченка уроки малювання і часто бував у його майстерні, не висловив зауважень щодо її опису М. Й. Микешиним, але рішуче заперечив проти того, що нібито в ній панували неохайність і бруд: “Кому доводилося коли-небудь бувати у студії художника, тим більше бідного, той не зміг не помітити властивого цим приміщенням специфічного безладдя, що виникає від самого роду занять. Саме таке безладдя панувало і в Шевченковій майстерні. Неохайності ж, бруду й погані у ній було стільки, скільки правди в описах добродіїв, що уподібнювали її шинку або й гірше”.

Важливі відомості містять спогади М. Й. Микешина про дружбу Шевченка з А. Олдріджем (докладно див. про це в “Слові Просвіти”, ч. 10, 7—13 березня 2019 р.). Тут лише нагадаю про те, як емоційно й чутливо відреагував М. Й. Микешин на бурхливе Шевченкове захоплення грою А. Олдріджа в ролі короля Ліра, буквально ввірвавшись за лаштунки до вбиральні артиста: “...Сльози градом котилися з його очей, здавленим голосом він шепотів уривчасті палкі слова обурення і захоплення...” Михайло Йосипович записав: “Зрозумівши, що я тут зайвий, я квалітивно причинив двері і, ставши за темні лаштунки, сам добре виплакався...”

У спогадах є також невеликий, але місткий абзац, який використовувався в шевченкознавчих працях і навіть у “Шевченківській енциклопедії” стосовно кожного названого в ньому прізвища:

“В музику він був закоханий, особливо у спів. Захоплено слухав Ізабеллу Львівну Грінберг... Глибоко шанував Даргомижського; познайомився він з ним випадково у мене й потім часто зустрічався в родині Грінберг. Перед Глинкою схилявся”.

Отже, по чину. Шевченко кілька разів згадує в Щоденнику Грінберг Ізабеллу Львівну (1833—1877) — обдаровану петербурзьку співачку, ученицю М. І. Глинки. Наприклад, 18 квітня 1858 р. він називає її “талановито-голосистою співачкою”, а 9 травня занотував, що разом із С. С. Гу-

лаком-Артемівським побував у її салоні: “Вона багато й прекрасно співала”. Шевченко намалював портрет співачки (не зберігся) і подарував їй автограф вірша “Утоптала стежечку через яр...” із дарчим написом “*Изе Гринберг*”.

Тепер про Даргомижського Олександра Сергійовича (1813—1869). Це — російський композитор, автор опер “Есмеральда” (1838—1841), “Русалка” (1843—1855) (написав за О. С. Пушкіним, події розгортаються на берегах Дніпра) та ін., оркестрових і фортепіанних п’єс, романсів, хорів. У “Шевченківській енциклопедії” (т. 2) відзначено, що композитор звертався до українських мелодій (симфонічна фантазія “Малоросійський козачок” (1864), роман “Душенько-дівице, бояри ідуть”).

І. Рєгін. Портрет М. Микешина

Є твердження, що Шевченко познайомився з О. С. Даргомижським у І. Л. Грінберга, а М. Й. Микешин згадує, що це сталося саме у нього і, на мій погляд, так і було. Щодо композитора, то у Шевченковому запису від 18 квітня 1858 р. йдеться про те, що музичний вечір у салоні І. Л. Грінберга закінчився “смішним і нудотним нявканням Даргомижського”. Що й говорити, почути таке композитору було б неприємно. Втім, усе-таки це запис у Щоденнику. До того ж, і М. І. Глінка відзначав “пискливе сопрано” О. С. Даргомижського, який любив сам виконувати свої твори. Та й висловився Шевченко негативно лише щодо співу композитора, однак не творчості, яку він, як свідчив і М. Й. Микешин, “глибоко шанував”.

Точним є й свідчення скульптора про ставлення Шевченка до видатного російського композитора Михайла Івановича Глинки (1804—1857). Він бував в Укра-

їні, знав її культуру, вибирав талановитих юнаків для Придворної співацької капели в Петербурзі. Серед них був і С. С. Гулак-Артемівський. Шевченко і М. І. Глінка зустрічалися в Петербурзі в 1830—1840-х рр. у Н. В. Кукольника, М. А. Маркевича, В. О. Струговщикова. В повісті “Капитанша” М. І. Глінка названий “известным нашим композитором”. Прослухавши оперу М. І. Глинки “Життя за царя”, Шевченко записав у Щоденнику 17 квітня 1858 р.: “Геніальний твір! Безсмертний М. І. Глінка!”

Навіть коротке, показове співставлення фрагменту спогадів М. Й. Микешина з Шевченковими нотатками у Щоденнику, про які той, звісно, не знав, свідчить про правдивість і виваженість оцінок мемуариста і викликає довіру до нього.

“Шевченко був особливо тактовний і стриманий у висловах”

М. Й. Микешин, який у 1859 р. виграв конкурс проєктів пам’ятника до тисячоліття Росії³, працював у своїй майстерні на ливарному дворі Академії мистецтв, а вечорами, по четвергах, у ній збиралися відомі письменники, історики, інші поважні люди, заклопотані створенням грандіозного пам’ятника. За словами скульптора, “точилися палкі суперечки про достоїнства й вади тієї чи іншої історичної особи, про підстави віднести кожному з них до тієї чи іншої категорії діячів, які викарбувані на барельєфному виступі навколо пам’ятника”. М. Й. Микешин розповідав, що тут бував і Тарас Григорович. Вже згаданий О. О. Благовещенський писав, що “з художників Тарас Григорович найближче був до Микешина і часто засиджувався у нього в майстерні, де тоді створювався пам’ятник тисячоліття Росії”.

Як згадував М. Й. Микешин, Шевченко, траплялося, брав участь у дебатах, але при цьому він був особливо тактовний і стриманий у висловах. Утім, помітно хвилювався, навіть не міг спокійно сидіти на місці, а нервово ходив туди й сюди, похмуро поглядаючи з-під густих брів своїми ясними очима. Треба віддати належне М. Й. Микешину, бо він психологічно точно передав емоційний стан Шевченка, який у такому широкому колі людей, в тому числі малознайомих, не міг дозволити собі виплеснути, що накопало на душі від тих балачок, особливо про Петра І (саме його величезна скульптура заповнювала майстерню), та про Катерину II, яка мала сидіти на троні, а біля її ніг, преклонивши коліно, стояти Г. О. Потьомкін...

*Це той перший, що розпинав
Нашу Україну,
А втора доканала
Вдову сиротину.
Кати! кати! людодіди!*

А ще Богдан Хмельницький на тому барельєфі мав схилитися з вдячністю перед російським царем за поглинання України⁴.

Вкраїно!

*Мій любий краю неповинний!
За що тебе Господь кара,
Карає тяжко? За Богдана,
Та за скаженого Петра,
Та за панів отих поганих
До краю нищить...*

М. Й. Микешин розповідав:

“Так він заряджався цілий вечір, вичікуючи, поки розійдеться по домішках втомлена дебатами компанія. Отоді й починалися його протести — спочатку лаконічні, уривчасті й цинічні, а що далі, то палкіші, стрункіші й запальніші.

Величезна статуя Петра І, як кара, просто гнітила його, тому, впадаючи у пафос, він часто закінчував поетичною декламацією, зверненою до глиняної статуї імператора...”

Скульптор вважав, що йшлося нібито про Шевченкові “імпровазації”, втім, очевидно, вони були наскрізь насичені оцінками ненависного самодержця з творів “Сон” (1844), “Великий льох” (1845), “Іржавець” (1847), “Осія. Глава XIV” (1859).

Скажімо, в поемі “Сон”, як відомо, Шевченко вклав у уста наказного гетьмана П. Л. Полуботка такі звинувачення на адресу Петра І, який “розтинав нашу Україну”:

О царю поганий,
Царю проклятий, лукавий,
Аспиде неситий!
Що ти зробив з козаками?
Болота засипав
Благородними костями;
Поставив столицю
На їх трупах катованих!

І ще у “Великому льоху” зустрічаємо зневажливо-іронічне — “Петруха”...

Як згадував М. Й. Микешин, разом з ним “майже таким самим повчазним свідком цим імпровазацій часто бував... талановитий письменник Помяловський”¹...

Ім обом, як бачимо, Шевченко довіряв.

М. Й. Микешин бував очевидцем й інших побутових драматичних ситуацій у тодішньому Шевченковому житті, скажімо, розірвання ним стосунків із Л. І. Полумасма, останньою поетовою надією на подружнє майбутнє. Саме Михайло Йосипович врятував її портрет, виконаний Шевченком улітку 1860 р., який художник хотів знищити, “але я відібрав у нього цей портрет...” (нині зберігається в Національному музеї Тараса Шевченка).

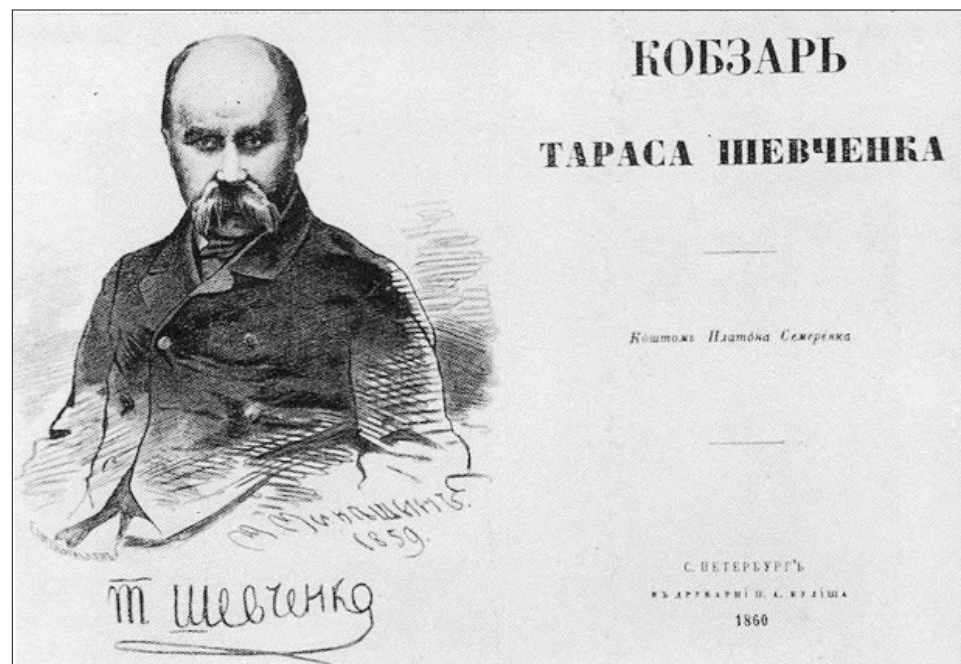
Нагадаю, що М. Й. Микешин створив у 1859 р. один із небагатьох прижиттєвих портретів Шевченка, намальований для видання “Кобзаря”. Він писав у спогадах, що подарував його А. Олдріджу. Відомий мистецтвознавець В. М. Яцюк, зазначаючи, що негритянський артист уже 11 січня 1859 р. залишив Петербург, очевидно, з подарованим портретом, висновок: “Звісно, що за десять днів теоретично можна і портрет зробити, і гравюру з нього, і оригінал повернути авторів”. Втім, В. М. Яцюк вважав, що М. Й. Микешин намалював портрет Шевченка не з натури, а за світліною фотографію О. І. Шпаковського, тоді як Шевченко виконав офорт безпосередньо з деревориту Г. Гоґенфельдена, в основу якого покладено портретний образ, створений М. Й. Микешиним².

**“Шевченка я ставив дуже високо
і любив його”**

Після смерті поета М. Й. Микешин записав у своєму щоденнику: “...Помер Шевченко, якого я ставив дуже високо... та й особисто любив його”. Він малював поета у труні (малюнок зберігається в Національному музеї Тараса Шевченка). Саме М. Й. Микешин запропонував увічнити українського Кобзаря серед інших видатних діячів культури в пам’ятнику “Тисячоліття Росії” (встановлений у Новгороді в 1862 р.). Не забудьмо, що він разом із Шевченком назвав і М. В. Гоголя. В результаті через силу, в останній момент, імператор Олександр II залишив у списку М. В. Гоголя, але рішуче викреслив Шевченка. Втім, у Росії є версія, що, мовляв, Олександр II, забракло часу читати великий лист М. Й. Микешина, і він пропустив усе, що стосувалося Шевченка. Одна із найбільших історичних нісенітниць! Якраз про Шевченка цар читав найуважливіше, не пропускаючи ні слова, ні титла! Читав, наливаючи образую і люттю...

Мотивуючи свою пропозицію, М. Й. Микешин упевнено писав, що Шевченко зробив для Малоросії більше, ніж будь-хто з поетів. Дозволю собі не перекладати його текст, а процитувати в сприйнятті Олександра II: “Мы должны удовлетворить национальной гордости народа и оградить себя от упреков потомства”. Мудрі слова! Тим болючіше для Олександра II, якому М. Й. Микешин

ще й необачно нагадав: “Сочувствие всех слоев общества, высказанное к праху этого поэта на пути его из Петербурга на берега Днепра, слишком ясно сказалось, как ценит народ заслуги этого поэта”³. Дехто з дослідників навіть вважає, що саме ця фраза була головним “прорахунком” скульптора, бо викликала негативну, більше того, гнівну реакцію Олександра II. Що й говорити, М. Й. Микешин болюче нагадав імператору про нерозривність Шевченка з його народом, а це було чи не найстрашнішим для того, хто ніс у собі невивугну родину, романівську образу на кривдника його царюючих батьшків і матінки. Та найперше Олександр II викреслив зі списку Поета, який уособлював не тільки уярмлений і непокірний український народ, але й усю визвольну боротьбу поневолених царизмом наро-

Титульна сторінка “Кобзаря” 1860 р. з автографами Т. Шевченка і М. Микешина

дів. Нагадаю, що саме за Олександра II завершилося приєднання Кавказу до Російської імперії (1864). За два десятиліття до того Шевченко волав про тамтешні злодіяння царизму в поемі “Кавказ”:

...Лягло косями
Людей муштрованих чимало.
А сльоз, а крові? Напоить
Всіх імператорів би стало
З дітьми і внуками, втопить
В сльозах удов'їх. А дівочих,
Пролитих тайно серед ночі!
А матерних гарячих сльоз!
А батькових старих, кровавих,
Не ріки — море розлилось,
Огненне море! Слава! Слава!
Хорам, і гончим, і псарям,
І нашим батюшкам-царям
Слава.

Виняткова драматичність колізії ще й у тому, що М. Й. Микешин узагалі не включив Миколу І до списку імен для пам’ятника! Він мотивував це тим, що “постать покійного государя наскільки близька до нашого часу, що... ще рано його зображати”. Нагадаю, що Микола І помер у 1855 р., а Шевченко — лише за кілька місяців до пропозиції М. Й. Микешина. Здавалося б, саме до нього найперше треба було застосувати довід скульптора про те, що за близькістю до часу живих “не можна до нього безсторонньо поставитися”. Та ні, для М. Й. Микешина великий український Кобзар уже був Генієм на усі часи!

Погодьтеся, що принципова позиція молодого скульптора гідна нашої пам’яті та поваги.

Створивши величний пам’ятник, російський скульптор М. Й. Микешин виліпив на ньому геніальних поетів і письменників О. С. Пушкіна, М. Ю. Лермонтова, М. В. Гоголя. Він знав ще у 1861-му, хто мав стояти поруч із ними — Т. Г. Шевченко. Російський цар Олександр II, який не допустив вчасної реалізації історично-пророчого вибору художника, взяв на душу великий гріх перед своїм народом:

І праведно Господь великий...
Вмісто кроткого пророка...
Царя вам повелів надать!

**“Хай буде вічно світла й славна пам’ять
твоя, Тарасе Григоровичу...”**

М. Й. Микешин підписав свої спогади 19 лютого 1876 р., тобто, в 41 рік. Він закінчив їх словами: “Хай буде вічно світла й славна пам’ять твоя, Тарасе Григоровичу, хай навчимося ми гідно поважати й шанувати подібних до тебе народодлюбців...” Ширі слова, в яких не було фальшивого мемуарного пафосу. Михайло Йосипович прожив ще 20 років, і вони пронизані, говорячи його словами, “глибокою повагою до пам’яті улюбленого поета”. Скажімо, редагуючи у 1876—1878 рр. журнал “Пчела”, він опублікував ілюстрації до творів Шевченка та інші матеріали про нього. Задумуючи пам’ятник гетьману Б. Хмельницькому в Києві, М. Й. Микешин передбачив горельєф, на якому козаки слухали кобзаря... з обличчям Шевченка

— і знову на рівні царя йому заборонили звернутися до зображення українського Кобзаря. У 1890-х рр. М. Й. Микешин разом з І. Ю. Рєпіним, Д. І. Менделєєвим, Д. І. Яворницьким та ін., був ініціатором заснування Товариства імені Т. Г. Шевченка для допомоги нужденним уродженцям Південної Росії, що вчаться у вищих навчальних закладах С.-Петербурга.

У 1863 р. художник виконав ілюстрації до поезії Шевченка “Тополя”, 1866 р. ілюстрував поему “Тайдамаки”. У 1884 р. М. Й. Микешин створив малюнки до Шевченкових творів “Катерина”, “Почина”, “Іван Підкова”, “Чернець”, “Хустина”, а в 1895 р. — до історичної поеми “Тамалія” та ін.

Особливе значення мали ілюстрації художника для оформлення трьох випусків двомовного (з українськими і російськими текстами) “Кобзаря”, який побачив світ у Петербурзі 1896 р.⁴, коли художник уже відійшов в інший світ.

Про них емко, лапідарно й тепло написала Н. Г. Наумова в статті про М. Й. Микешина в “Шевченківській енциклопедії” (т. 4):

“Кожен випуск мав однаковий фронтиспис (туш, акварель, білило, 1893), на якому Микешин зобразив персонажів Шевченкових поезій у гротескній формі, з чіткою межею між реальним і ірреальним, яскраво вираженим ностальгійним настроєм. Така художня інтерпретація поезій властива всім ілюстраціям Микешина до “Кобзаря” (виконані переважно 1895)... Дотримуючись виробленого стилю, створив композиції, у яких знайшли втілення традиції української культури та народного мистецтва... Варіюючи тоном та кольором акварелі, Микешин вибудовував сцену, дотримуючись світлоповітряної перспективи, тушшю окреслював контур форм і деталей на першому і другому планах. Поєднання графіки і живопису притаманне роботам Шевченка, його манеру короткого штриха Микешин використав і у своїх рисунках”.

У першому випуску М. Й. Микешин створив 8 ілюстрацій і дві заставки до поезії “Думи мої, думи мої” та поеми “Катери-

на”, використав в оформленні Шевченків портрет Л. І. Полумасма. У другому випуску художник ілюстрував твори “Утоптала стежечку”, “Тарасова ніч”, “Перебендя”, “Пустка” (“Рано-вранці новобранці...”), “Почина” — всього 10 рисунків і заставка, також включив графічні твори Шевченка “Хлопчик-натурник” і начерки до картини “Русалки”. Третій випуск містив поему “Наймичка”, до якої М. Й. Микешин створив 11 ілюстрацій, дві заставки та кінцівку⁵.

Загалом це була величезна, як для тих часів, і дуже важлива робота! Нагадаю, що в спогадах М. Й. Микешина є такий промовистий запис: “Багато ми з ним говорили про те, щоб разом видати що-небудь з його віршами й моїми малюнками, але ніяк не могли домовитися про сюжет: то йому, то мені чимось не подобалися сюжети”. Та Михайло Йосипович, як бачимо, все-таки реалізував їхній із Шевченком замісел і саме за це йому велика честь і хвала.

Що в цьому контексті необхідно навести виразисто відзначити? Серед авторів спогадів про Шевченка, які не були його близькими друзями й соратниками, М. Й. Микешин однозначно вирізняється не тільки вербальною високою шаною до Шевченка, але й дійовою, практичною, втіленою в його творчості. Вже минуло понад 120 років з часу смерті М. Й. Микешина, але називаючи його прізвище, ми неодмінно згадуємо не лише про те, що він є автором унікального пам’ятника Б. Хмельницькому в Києві, а й істинним Шевченколюбом, який залишив явні творчі докази цього нащадкам. Очевидно, Михайло Йосипович помилився, коли зафіксував у спогадах про свою вже згадану нібито “незавидну роль” у стосунках з Тарасом Григоровичем... Адже він, як ніхто з молодих приятелів поета, в останні роки його життя своєю ненав’язливою, приязною й надійною присутністю та допомогою скрасив будні й вечори вже хворого Тараса Григоровича, подарував йому шире й інтелектуально глибоке захоплення його поезією й особистістю справді народного Кобзаря.

¹ Хлібовський Станіслав (1835—1884) — польський художник, який навчався в Академії мистецтв у 1853—1858 рр.

² Як встановив П. В. Жур, вона мешкала в будинку Чичагової на вулиці Кіроцькій (нині — вулиця Салтикова-Шедрина, 30).

³ Авторами пам’ятника також був одноліток М. Й. Микешина скульптор І. М. Шредер і на рік молодший від них архітектор В. О. Гартман. Баталіст за професією М. Й. Микешин вчився скульптурній техніці у І. М. Шредера.

⁴ На пам’ятнику гетьман Б. Хмельницький знаходиться в третьому нижньому ярусі серед військових людей і героїв. Він стоїть за І. Сушаниним (той сидить), схиливши голову перед символами царської влади, навпроти князя Д. Пожарського і уклінного перед ними ж символами К. Мініна.

⁵ Помяловський Микола Герасимович (1835—1863) — російський письменник, у 1857 р. закінчив Петербурзьку духовну семінарію. З 1861 р. співпрацював із журналом “Современник”. Був на похороні Шевченка.

⁶ Докладно див. Яцюк В. Тарас Шевченко і світ фотографії. Альбом-монографія. — К.: Критика, 2019. — С. 29—33.

⁷ Ця фраза, як і весь лист М. Й. Микешина, свідчить, що він був знайомий із статтею “Значєнє Шевченка для України. Проводи тела его в Украину из Петербурга”, опублікованою в червневому номері часопису “Основа” 1861 р. Важливо пам’ятати, що серед порадишників молодого скульптора був Шевченків друг, історик М. І. Костомаров.

⁸ Иллюстрированный “Кобзарь” Т. Г. Шевченко. Иллюстрировал М. И. Микешин. С малороссийским и русским текстом. Издание П. И. Бакина, вып. I—III. СПб, 1896.

⁹ Молода дослідниця О. Пономаренко, яка написала цікаву статтю “Михайло Микешин як друг і шанувальник Тараса Шевченка та ілюстратор художніх видань”, привернула увагу до алегоричного малюнка, “на якому М. Микешин прощається з музою Т. Шевченка, а янгол уже торкає його за спину, вказуючи на пісочний годинник”. (“Народна творчість та етнологія”, 2018, № 4. — С. 83).

Сьогодні Шевченківський комітет намагається цинічно знеславити “Національну премію України імені Т. Г. Шевченка”. Член цього комітету Тамара Гундорова волає: “Хтось думає, що коли назвати свої твори “Ще не вмерла України”, а тим більше “Україна перед Богом і світом”, то це саме те, що достойне національної Шевченківської премії” (Гундорова Т. Шевченківська премія 2020. — Facebook. — 20 січня 2020). Але ж не за назви творів присуджують Шевченківську премію. Велика правда Тамари Іванівни, що “патріотична графоманія” — це ще страшніше, ніж просто графоманія”. Також страшніше страшного її українофобські бачення самої премії. Премія, — як вона висловилась, — дещо перебільшена й ідеалізована. Теза Гундорової, що українським письменникам “треба починати з того, щоб змінити наше уявлення про самого Шевченка” — рівновалентна царській — “запретити писати і рісовать”.

Нинішній Шевченківський комітет, як його тепер називають Шевком (за аналогією партком, місцевком) не успадкував Шевченка як приватну власність. Тож щонайменше аморально поводитись так, як він поводитись. Із сорока представлених видань за номінацією “Література і публіцистика” новоявлена Шевченківська богиня права і законного порядку Феміда у двох тиражах таємного голосування відібрала твори для третього туру в номінації “Література” тільки один (Гримич М. Роман “Клавка”). “Публіцистика і журналістика” — три (Мягка (Кононенко Є.) Книга “Слово свого роду”; Овсієнко В. “Світло людей” та Подобна Є. “Дівчата зрізають коси”).

Шевком цинічно знехтував обговорення у пресі (як завжди було!) художньої літератури, представленої на присудження Шевченківської премії. На своїх двох засіданнях комітет забалотував книжки, достойні такого обговорення, де масовий читач брав би у цьому участь, а головне — мали б можливість висловитись професійні літературознавці.

Важко при здоровому глузді збагнути, чому Шевком відкинув, тобто не допустив до такого обговорення виразно самотньо, з абсолютною неповторним авторським “я” поезію Світлани Короненко (книжка “Містерії”), за яку вона одержала високі оцінки від найавторитетніших знавців і творців художнього слова: І. Драча, Д. Павличка, Ю. Щербака, В. Базилевського, В. Гужви, В. Герасим’юка, І. Рима-рука, М. Рябчука, І. Малковича і багатьох інших. Власне, на цій підставі її поезію було запропоновано на конкурс.

А чим “не така” творчість 94-літнього Миколи Петренка, автора понад ста книжок, які у нашій літературі — величава сторінка? Все його творче життя минало під недремним оком ка-ге-бе, то можна і зараз зневажити, поставивши на рівні з тими, які тільки-но щось вилодять, то кудкудакають про з’яву свого “фоліанта” і впоминаються не менше, як Шевченківської премії.

Богдан ЗАЛІЗНЯК,
член НСПУ і НСЖУ, м. Львів

Дедалі частіше чую, що триває деградація українського суспільства. Думаю: чи й справді? По суті, щодня заглядаю до книгарень — цікавлюся: як часто люди їх відвідують? Чи купують книжку? Точніше — скільки?

Щодня спостерігаю, що діється на телеканалах, передусім — у новинах, себто: на чому телепрацівники акцентують свою увагу?

Розпитую людей — не тільки знайомих, а й тих, кого зустрічаю в книгарнях: що купуєте? Якою бачите Україну?

Виявляється, що читають мало, не довіряють владі. І взагалі — багато хто не бачить перспективи. Роблю висновки, можливо, й зрозумілий: суспільство щиро й вагомо рухається, зокрема, тоді, коли люди дбають про читання — і своє, і своїх дітей та внуків.

Пам’ятаю, як студенти вишу, в якому мав честь працювати, “заспокоювали” мене: читати багато не обов’язково, врешті, технології та інновації зроблять своє.

Але опубліковані цифри вбивають: у світі кожного дня читають книжку 30%, в Україні — лише 11%. А 56 % опитаних не прочитали впродовж року жодної книжки українських видавництв.

Ще раз про Шевченківський комітет і навколо нього, або Про різницю між Парижем і Пациковим

Борис Гуменюк, представлений високохудожніми книжками “100 новел про війну” та “Вірші з війни”, зняв свою кандидатуру. Чому? Вважає неможливим подальше перебування у списках. Пояснення зайві.

Достойною розгляду щодо присудження премії претендувала та була заявлена творчість поетеси з Івано-Франківська Неоніли Стефурак, але й вона вчинила подібно Гуменюкові. “З ситуацією, що склалася в новому Комітеті з Національної премії України імені Тараса Шевченка” свою кандидатуру зі списків претендентів та присудження премії 2020 р. відкликала.

Словом, одні не схотіли нагород від цього Шевкому — і категорично від них відмовились. Інші виявились не такими, які б Шевком влаштували, тому він оголосив додатковий набір абітурієнтів на лауреатів Національної премії України імені Т. Г. Шевченка. І зголосились двоє. Це — Кіановська М. Книга поезій “Бабин Яр. Голосами” і Прохасько Т. Збірка есеїв “Так, але...”. Таким чином номінацію “Література” доповнили дві особи. Проти Мар’яни Кіановської, як і Тараса Прохаська, боронь Боже, не виступаю. Нітять та ображає додаткова кооптація списків. Чогось подібного ніколи не траплялось. До того ж літературознавця Тамара Іванівна Гундорова вважає, що за патріотичні назви творів на зразок “Ще не вмерла України” присуджувати премію Ангел Часу не дозволяє, бо це занадто провінційно. Співчуваю Мар’яні Кіановській, адже її книжка поезій “Бабин Яр. Голосами”, повторюю, після додаткового введення у списки конкурсантів на найвищу Національну премію України ім. Т. Г. Шевченка має патріотично-пафосну назву. Очевидно, М. Кіановська від Гундорової одержить голос “проти”

Б’є у дзвони лауреат Шевченківської премії професор Михайло Наєнко. Він дивується, що “у складі Шевкому немає жодного літератора з творчим іменем. Виняток становить хіба що “літературознавця” (за їхньою термінологією) Тамара Гундорова, але вона буде без роботи з тієї причини, що літературознавство, як і мистецтвознавство, з преміальних номінацій знято... Отже, Шевченко залишився без -знавства. Інші члени нового Шевкому — це літератори-початківці...” (Наєнко Михайло. Шевком без концепції, або Рябкові — кістку” / “Слово Просвіти”. — №5 (1057). — 30 січня—5 лютого 2020 р.) та ім подібні...

Отож сучасна влада, яка формувала склад Шевкому, і самі члени і членкині уже новоявленого Комітету не тільки не допетрали, що треба реставрувати номінацію “Літературознавство” і “Мистецтвознавство”, а й цинічно зігнорували могутню спадщину відомого літературознавця Володимира Панченка. Невже він винен, що при житті його наукову творчість на-

лежно не поцінували? Помер передчасно, а посмертно не можна! Якраз це той випадок, коли виняток із “неправильного правила” руйнує це “неправильне правило!” Хто з обранців Шевкому, як не пані Гундорова, мали б знати справжню ціну Панченковим творам? Його “Кільця на дереві”, “Повість про Миколу Зерова”, “Літературний ландшафт України ХХ століття” увійдуть у золотий фонд українського літературознавства.

Якщо можна робити всілякі маніпуляції з призначенням голови Шевкому, з орієнтацією “нової влади” на “молодих”, на “нові обличчя”, з доокотуванням курсантів тощо, то чому б не зважити на ситуацію з В. Панченком. Виняток присудження йому посмертно Шевченківської нагороди скрасив би Комітет. Всюдишу і надактивна членкиня-членкорка Т. Гундорова могла цьому посприяти. Але... не схотіла... В. Панченко, мабуть, не з її кола.

Не збагну, чому Т. Гундорова така непривітна до премії з іменем Шевченка. Невже тому, що її не має? Іронічно роздумувати про премію — її насолода. “Колись Шевельов, — згадує вона, — писав про різницю між Парижем і Пациковим”. І для неї цього вистачає, щоб робити незаперечні висновки “про нашу глибину провінційність, дилетантизм, загравання з народністю” тощо. Не сумніваюсь, що Т. Гундорова була безліч разів у Парижі й розкошувала у ньому як не провінціалка, але хотів би почути від неї щось про Пациків. Де він розташований на мапі України. Юрій Шевельов, перебуваючи у Львові, пізнавав Галичину з усіх її сторін. Про Пациків, що на Івано-Франківщині, він чув усілякі приповідки та гумористичні сюжети. Наприклад, що в Пацикові вміють “козу підкувати”. Подібні контрасти між Пациковим і Парижем у текстах Шевельова були дотепні й промовисті.

Юрій Шевельов, звісно, енциклопедична постать, який, як ніхто інший, бичував офіційну радянську догматику, та й Гундорова його повторює, наче по-своєму висловлюючись: “Шевченківську премію нищить не те, що вона “совкова”, “офіційна”, “дискредитована” й “непрестижна”, а вбивають її основні наші вороги — пасеїзм, провінційність і псевдопатріотизм”.

Якщо так, то чому її щедрий грантодавець з Америки Джордж Грабович у 2016 р. захотів такої провінційної нагороди? Як заперечення цим хотінням у “Літературній Україні” тоді була з’явилась відозва “Грабовичу — зась Шевченківську премію”, яку підписали:

Валерій ШЕВЧУК, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка; **Віталій ДОНЧИК**, академік НАНУ, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка (я не зміг бути на засіданні Вченої ради Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, на якому було ухвалено дивнувате,

як на мій погляд (працюю в Інституті понад 50 років, знаю його в різні часи), рішення про висунення Г. Грабовича на Шевченківську премію. Але кількарізовою полемізував з професором, тож добре розумію і підтримую сказане в цьому листі); **Ігор КАЛИНЕЦЬ**, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка; **Юрій МУШКЕТИК**, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка; **Роман ГОРАК**, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка; **Любомир МЕДВІДЬ**, академік НАМУ, народний художник України, професор, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка; **Василь ОТКОВИЧ**, заслужений діяч мистецтв України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка; **Василь ЗАХАРЧЕНКО**, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка; **Олександр ПОНОМАРІВ**, доктор філологічних наук, професор, академік АНАШУ; **Тарас САЛИГА**, доктор філологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України; **Степан ДАВИМУКА**, доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту регіональних досліджень НАНУ, заслужений економіст України; **Василь ЯРЕМЕНКО**, доктор філологічних наук, професор, член НСПУ; **Ярослав ГАРАСИМ**, доктор філологічних наук, професор, проректор Львівського національного університету імені Івана Франка; **Віктор МОЙСІЄНКО**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Житомирського державного університету імені Івана Франка; **Петро ІВАНИШИН**, доктор філологічних наук, професор, секретар Науково-ідеологічного центру імені Дмитра Донцова; **Ярослав ГОШОВСЬКИЙ**, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Що ж, різниця між Пациковим і Парижем, безумовно, велика. Як і велика різниця між нинішнім Шевкомом і вчорашнім комітетом. У контекст цієї розмови проситься вірш Наталки Білоцерківцев “Ми померем не в Парижі” з епіграфом із Сесара Вальєхо: “Я помру в Парижі в четвер увечері”, який закінчується: “Ми поетів зневаживши зроду / зроду / нам вони не дозволять померти в Парижі”. Париж, — цитую Миколу Рябчука, — протистоїть, звичайно ж, не Києву, Москві чи Бердичеву (а також не Пацикову, додає Ю. Шевельов), а провінції, вбогості і нудоті духовного, культурного, емоційного життя, — і розташовуватись ця “провінція” може де завгодно, хоч би й у самому Парижі”. І навіть у нинішньому Шевкомі.

Тарас САЛИГА

Працюймо! Ми ж — українці!

Можливо, комусь видасться, що я перебільшую. Але ж є реалії. На початку 90-х років вже минулого століття Україна за загальним розвитком випереджувала наприклад Польщу в кілька разів. А що маємо нині? Але чи це бачать практично і знають керівники різних владних рівнів? Хоча, скажу чесно, багато з них бачать. Але річ у тім, що на найвищому рівні немає виробленої стратегії розвитку України, тож відповідно — і на інших рівнях немає.

А тепер про те, з чого починав. Заходжу до Галини Лаврись, директорки Львівської філії книгарні “Є”.

— Пані Галино, почнемо з кількості закупівлі книжок. Який то процес? Він зменшився чи збільшився?

— Якщо говоримо про фізичні книгарні, то — зменшився.

— Просто менше купують?

— Звичайно. Але зменшився продаж книжок, на мою думку, через розвиток інтернет-магазинів, які перетягують на себе істотний відсоток продажів книжок.

— Можете надати якісь цифри — для порівняння?

— У 2018 році продано було приблизно 400 тисяч, а вже наступного, 2019-го — приблизно 350 тисяч книжок.

— Ваше бачення виходу з ситуації, що склалася?

— Потрібно вивчити досвід європейських країн.

— І як там працюють?

— Книжка виходить в світ, продається приблизно 6 місяців за прибутковою ціною. Наступний крок: на залишки видавництва зменшують ціну і ще продають приблизно 6 місяців.

Усе залежить від популярності кни-

ки. Тоді ще раз відбувається переоцінка, і нерозпродані накладки книжок надходять у відповідну мережу книжкових магазинів, куди передають накладки книжок за зниженими цінами. Наприклад, книжка коштувала 59 євро, то приблизно через рік її можна придбати вже за 5 євро. У такий спосіб книжки потрапляють до різних верств населення в різний термін і за різною ціною.

— І, врешті, знаходять свого покупця?

— Так. Виявляється, що на кожний етап продажу книжки є свій покупець. Видавництва друкують книжки вже з готовою роздрібною ціною, і хоч би де ви книжку купували, вона матиме однакову ціну. А вже домовленості про відсоткові знижки кожне роздрібне підприємство проводить безпосередньо з видавцем.

Можливо, читачі висловлять свою думку, прочитавши цей матеріал? Останнім часом батьки не достатньо приділяють уваги дітям. Дорослим треба самим брати книжку в руки — і сприяти читанню. Бо ж у школі це не завжди вдається вчителям — підтримувати бажання дітей читати книжки і взагалі вчитися якомога охочіше.

Працюймо! Ми ж — українці!

Микола
РУБАН,
член Луган-
ського ОО
“Просвіта”

Залізнична історія

У наш час розвиток туризму із залученням об'єктів історичного рухомого складу, архітектури та інфраструктури залізниць належить до пріоритетних напрямів діяльності світових транспортних і туристичних компаній. По всьому світу історична залізнична спадщина є об'єктом зацікавлення мільйонів туристів, що є причиною створення численних музеїв, виставок та паровозних фестивалів, на яких представлено і зразки діючих історичних локомотивів і вагонів, і дрібні експонати, покликані належно висвітлити діяльність та побут багатьох поколінь працівників залізничної галузі різних епох. Технічна спадщина України не є винятком у цій загальносвітовій тенденції, оскільки понад півторастолітня історія вітчизняних сталевих магістралей безумовно має великий потенціал.

Протягом тривалого часу заходи щодо збереження історичної залізничної техніки в Україні не мали системного характеру, внаслідок чого було втрачено низку унікальних серій різних локомотивів та вагонів, окремі ж зразки лишилися в одичній кількості. Нині в Україні встановлено наявність 99 паровозів широкої колії та 12 вузької (ширина колії 750 мм, тоді як ширина звичайної колії 1520 мм). Серед паровозів широкої колії встановлено наявність 17 серій.

У травні 2016 року в структурі Акціонерного Товариства “Українська залізниця” було створено сектор з питань збереження рідкісної залізничної техніки, а за рік він був розширений до відділу історичної спадщини залізниць України у складі Департаменту корпоративної соціальної відповідальності АТ “Укрзалізниця”. Історична спадщина — це дуже широкий термін, що охоплює безліч об'єктів, серед яких ділянки колій, будівлі вокзалів та історичний рухомий склад. Діяльність відділу історичної спадщини зосереджено навколо таких напрямів: збереження та відновлення історичного рухомого складу (паровози, пасажирські та вантажні ретро-вагони, інша техніка) для використання у всіх напрямках — туристичні поїзди по широкій та вузькій коліях, кінозйомки, музеї, розвиток музейного напрямку та здійснення науково-дослідної діяльності у цій галузі.

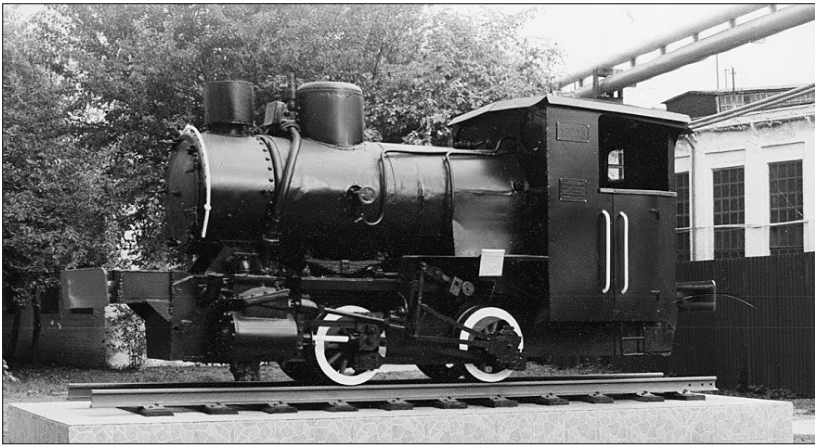
Окремим напрямом діяльності відділу історичної спадщини є розробка правової та методико-теоретичної бази для створення музейно-виробничих підрозділів на базі старовинних паровозних депо.

З огляду на технічне, кадрове забезпечення та історико-культурну цінність архітектурних об'єктів перспективними засобами створення музейно-виробничих комплексів з ремонту та експлуатації історичного рухомого складу є локомотивне депо Сновськ Чернігівської області регіональної філії “Південно-Західна залізниця” (засноване 1873 року), оборотне депо Цвіткове Черкаської області регіональної філії “Одеська залізниця” (засноване 1876 року) та вузькоколейне депо Гайворон Кіровоградської області регіональної філії “Одеська залізниця” (засноване 1897 року).

Архітектурний комплекс депо Сновськ зберіг старовинний адміністративний будинок, а також два історичні цехи віялового типу промивочного та підйомного ремонту. На цей час база запасу локомотивного депо Сновськ охоплює найбільш поширені серії паровозів на теренах України, а саме — Л та Эр. Саме паровози приписки депо Сновськ, зокрема Эр 787-46, Л-3055 та Л-4600, водять святкові ретро-поїзди у Києві.

Архітектура депо Цвіткове поєднує в собі різнобічні промислові стилі і періоду індустріалізації СРСР, і міжвоєнної Німеччини. Неподалік станції збереглась оригінальна будівля старовинного паровозного депо побудови другої половини XIX століття, в якій розташоване поштове відділення. Нині на території депо Цвіткове перебуває на зберіганні діючий історичний тяго-

вий рухомий склад власності членів громадської організації “Асоціація збереження історії залізниць України”, серед якого унікальний паровоз, переданий до СРСР у рамках “Ленд-лізу” серії Ea-2026 (випуск заводу American Locomotive Company 1944 року) та відносно рідкісні для залізниць України пасажирський паровоз Су 251-86 (1949 року випуску) та вантажний — Ем 735-72 (1935 року випуску).

Вузькоколейний рухомий склад становить окремий унікальний пласт вітчизняної транспортної спадщини. На балансі АТ “Укрзалізниця” перебуває вузькоколейний пасажирський вагон 1898 року випуску та чимало інших об'єктів вузькоколейного рухомого складу, задіяного в процесі навчання на дитячих залізницях та приміських перевезень на вузькоколейних лініях. Чимало історичної техніки на балансі приватних структур та органів місцевого самоврядування, що суттєво ускладнює процес координації її збереження та перспектив відновлення. Перед будівлею колишніх головних залізничних майстерень (нині — “Гайворонський тепловозремонтний завод”) встановлено на постаменті найдавніший локомотив на території України — вузькоколейний паровоз Мт-202 (1895 року випуску), а на території Дніпровського трубного заводу зберігається унікальний австрійський вузькоколейний паровоз 100.13 випуску віденського заводу WLF 1912 року.

Окрім заходів щодо пошуку, систематизації та реставрації об'єктів історичного рухомого складу й устаткування розробка проєктів перспективних музейно-виробничих комплексів на базі старовинних депо та виставок історичного рухомого складу потребує реалізації численних науково-дослідницьких заходів щодо по-

шуку ґрунтового фактологічного матеріалу. Науково-дослідницький напрям має суттєве значення в організації роботи відділу, оскільки дозволяє не тільки створити належну джерельну базу для формування виставок та музейних експозицій, а й зберегти для майбутніх поколінь детальний опис втрачених об'єктів історичного рухомого складу, архітектури та інфраструктури залізниць України. На жаль, найбільш цінні джерела з історії розвитку акціонерних товариств приватних залізниць на території України другої половини XIX—початку XX століть (зокрема альбоми видів інфраструктури та рухомого складу) зберігаються у фондах російських архівних установ і нині є малодоступними до ознайомлення українськими істориками. Однак маємо сподівання, що з кожним роком, поступово опрацьовуючи наявні в Україні архівні фонди та вишукуючи нові можливості доступу до іноземних архівів, вітчизняним історикам поступово вдасться забезпечити поточні фактологічні потреби майбутніх залізничних музеїв. З цією метою Відділ історичної спадщини залізниць України постійно проводить регіональні науково-практичні конференції. Проведення науково-дослідницьких заходів є унікальним явищем у вітчизняній науці, оскільки досі залізнична галузева історіографія не знаходила свого практичного системного втілення в Україні. Натомість сьогодні існують умови відкритої наукової дискусії та обміну досвідом істориків транспортного профілю.

Упродовж своєї діяльності Відділ історичної спадщини залізниць України налагодив контакти та ґрунтовну співпрацю АТ “Укрзалізниця” з провідними державними архівними, музейними, культурними та освітніми установами, серед яких Інститут історії НАН України, Центр пам'яткознавства НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України, Національна спілка краєзнавців України тощо. Результатом цієї співпраці стало проведення науково-практичних конференцій по регіонах України.

Зокрема, 27 лютого—1 березня 2018 року спільно з евакуйованим Горлівським

інститутом іноземних мов Донбаського державного педагогічного університету, Бахмутським краєзнавчим музеєм та Донецькою обласною організацією Національної спілки краєзнавців України було проведено II Всеукраїнську науково-практичну краєзнавчу конференцію “Бахмутська старовина 2018: краєзнавчі дослідження” (м. Бахмут, Донецька обл.), у рамках якої в стінах Бахмутського коледжу транспортної інфраструктури було вперше проведено засідання секції з історії залізничної спадщини краю.

24 квітня 2018 року секція з історії залізничної спадщини була організована в рамках Всеукраїнської науково-практичної краєзнавчої конференції “Луганщина — краєзнавчі розвідки” (м. Стара-Робітьськ, Луганська обл.), проведеної спільно з Луганською обласною організацією Національної спілки краєзнавців України та переміщеним Луганським національним університетом імені Тараса Шевченка.

27—28 вересня 2018 року діяльність АТ “Укрзалізниця” у галузі збереження історичної спадщини вітчизняної залізничної галузі була представлена на Всеукраїнській науково-практичній конференції “Актуальні питання історії науки і техніки” (м. Київ) у рамках співпраці з Центром пам'яткознавства НАН України та Українським товариством охорони історії пам'яток та культури.

19 квітня 2019 року Відділ історичної спадщини залізниць України з Інститутом досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України, Українським товариством історії науки та Центром досліджень з історії науки і техніки ім. О. П. Бородіна Державного університету інфраструктури та технологій провів XXIV Всеукраїнську наукову конференцію молодих істориків науки, техніки і освіти та спеціалістів за темою “Наука як феномен національної культури”.

У квітні 2019 року спільно з Луганським національним університетом імені Тараса Шевченка та Луганською обласною організацією Національної спілки краєзнавців України та за активної підтримки народного депутата України В. С. Курила було проведено III Всеукраїнську науково-практичну краєзнавчу конференцію “Луганщина: краєзнавчі розвідки”, у складі якої другий рік поспіль було організоване засідання секції з історії залізничної спадщини.

Невипадково тематика низки конференцій була присвячена історії саме Донецької залізниці, позаяк об'єктам історичної спадщини легендарної магістралі Донбасу найбільше загрожує знищення в умовах бойових дій. Варто згадати хоча б Музей історії та розвитку Донецької залізниці, або ж легендарний завод “Луганськтепловоз”, які залишилися на тимчасово окупованій території. У майбутньому працівники відділу мають намір розширити географію проведення наукових заходів по всіх регіонах України для належного вивчення та популяризації історії вітчизняної залізничної галузі. До історичних досліджень залучаються представники інженерно-технічних спеціальностей, історики, краєзнавці, студенти навчальних закладів історичного та залізничного напрямів, учнів та випускників дитячих залізниць.

Тож з упевненістю можна сказати, що сьогодні в міру можливостей АТ “Укрзалізниця” всебічно сприяє збереженню історичної технічної спадщини України свого профілю, що цілком відповідає стратегічним цілям товариства та є важливим напрямом його соціальної діяльності. Працівники відділу історичної спадщини товариства здійснюють організаційні заходи щодо розробки проєктів перспективних музейно-виробничих комплексів на базі старовинних депо. Зрештою, маємо сподівання, що вже скоро в Україні залізнична спадщина зможе стати однією з перлин туристичної галузі та відкриватиме унікальні сторінки вітчизняної транспортної історії для туристів з усіх країн світу.

Погляд у часі

Музей сучасного мистецтва України продовжує свій багаторічний проєкт “Сімейні цінності — родинні зв’язки”. Новим етапом проєкту стала виставка “Погляд у часі”.

Як невинний час змінює світ, на виставці можна побачити очима творчих особистостей різних поколінь, які пов’язані міцними творчими узами. В експозиції представлено більше 100 робіт відомих українських митців — Сергія Єржиковського, Ніни Котек, Олега Єржиковського (батько, мати, син), Бориса Приймака (тестя О. Єржиковського), Ігоря Чамати (двоюродного брата О. Єржиковського) та В’ячеслава Снісаренка (зятя О. Єржиковського).

Сергій Миколайович Єржиковський (1895—1989) походив із родини православної священниці. Народився під Вільно (Вільнюсом), там же навчався спочатку в церковно-приходській школі, потім у класах художника Івана Рибакі, який викладав малюнок та історію мистецтва у чоловічих класах Вільнюської художньої школи. Під час Першої світової війни за старшим братом пішов добровольцем на фронт. Після війни переїхав до Києва. Тут закінчив художній інститут. Згодом викладав у Київській художньо-індустріальній школі, Харківських поліграфічному та художньому інститутах, Київському художньому інституті. Дивом уник розстрілу як колишній офіцер царської армії. Пройшов Другу світову війну. З 1947 року — професор та заслужений художник України. Мав державні нагороди. Впродовж життя створив багато портретів.

Ніна В’ячеславівна Котек (1901—1984) теж народилася у Вільно, в родині чеських дворян, які емігрували з Чехії. Ще до революції родина переїхала до Житомира, а під час наступу Червоної армії не встигла залишити місто. Життя було дуже скрутним, і щоб заробити копійчину, Ніна стала замальовувати цікаві картини. Після смерті батька 1925 року переїхала з подругою до Києва, де вступила на факультет живопису Київського художнього інституту. Тут дівчина познайомилася з Сергієм Єржиковським. Знайомство визначило її подальше життя — заміжжя, народження сина, жахливі часи окупації... Вона писала надзвичайні натюрморти, в неї був бездоганний смак і неймовірне відчуття кольору. Ніна В’ячеславівна любила життя в усіх його проявах. Живопис був головним у житті після любові до чоловіка і сина.

Олег Сергійович Єржиковський народився 1939 року в Києві. Шлях сина визначили батьки. Після вечірньої школи, де навчався малювати, доля привела до художньої школи. Тут були прекрасні вчителі — Петро Жарков і Валентин Смирнов. Шість років навчання у цій школі сформували нове коло спілкування і подарували нових друзів. Потім було навчання в Київському художньому інституті. Працюючи у Київському науково-дослідному інституті експериментального проектування, познайомився з архітектором Мариною,

своєю майбутньою дружиною. Марина була донькою головного архітектора Києва Бориса Приймака. Олег працював у монументальному та станковому живопису, весь час шукав свій шлях у творчості. “Живопис — це моя закоханість, яка, мабуть, у моїх генах. Якщо ти вже почав малювати, то зупинитися неможливо”, — зізнається художник.

Борис Іванович Приймак (1909—1996) народився в містечку Новочеркаську в родині донських козаків. Український архітектор, педагог, професор, заслужений будівельник, народний архітектор, з 1955 до 1973 року — головний архітектор Києва. Був людиною творчою, неймовірно талановитою. Дуже любив писати, робив замальовки будь-де — на нарадах, у відрадженьнях, на відпочинку. Акварелі писав швидко і майстерно. Він встигав працювати, викладати, малювати і займатися простими життєвими справами. Ця людина ремонтувала взуття своїх рідних, а також праски і телевізори, завжди намагався робити приємні речі для людей, які були поруч. Мріяв, аби весь правий берег Києва був у зелених пагорбах, а краєвиди нагадували місто давніх часів. На жаль, такі ж прекрасні задуми не приходили в голови архітекторам, які працювали після нього...

Ігор Павлович Чамата народився 1946 року в Києві. Рід художника бере початок із родини чеських дворян Котеків. Його мати Анна і Ніна Котек — рідні сестри. Творчий шлях Ігоря допомогли обра-

ти батьки Олега Єржиковського, які брали хлопчика з собою влітку в село. Саме там разом з Сергієм Миколайовичем, Ніною В’ячеславівною та Олегом він захопився справою свого життя — живописом. Потім було навчання у Республіканській художній школі ім. Тараса Шевченка, Київському державному художньому інституті, творчих майстернях під керівництвом Сергія Григор’єва. Ігор Чамата вмів бачити у звичайних речах надзвичайну зворушливість. Роботи майстра привабливі, хвилюючі й прекрасні. “Ігор Чамата щаслива людина, бо він любить те, що малює, і малює те, що любить”, — писав мистецтвознавець В. Зінов’єв.

В’ячеслав Михайлович Снісаренко (1964) родом із Запоріжжя. Мати розгледіла у хлопцеві потяг до малювання і віддала до дитячої художньої школи. До омріяного Київського художнього інституту вдалося вступити лише з четвертого разу. Весь час батьки його морально підтримували і він, попри перепони, йшов до омріяної мети. В’ячеслав став чудовим художником і прекрасним педагогом, а торік у грудні отримав звання заслуженого художника України. Майстер працює в техніці офорту. Його твори складні й глибокі. А натхнення приходить від дружини — Анастасії Снісаренко-Єржиковської, творчих робіт дочки Поліни, буденних речей, що оточують... Далі з’являється ідея.

Художні твори майстрів перебувають у приватних колекціях та музеях всього світу. Кожен митець — окрема творча історія,

у кожного тільки йому притаманний погляд на світ. Відчуті цей погляд, настрої та емоції художників можна, переглянувши їхні роботи.

— Починаємо виставковий сезон 2020 року нашим улюбленим проєктом “Сімейні цінності — родинні зв’язки”. Він існує вже багато років, ми завжди звертаємо особливу увагу на творчі родини, — наголосила мистецтвознавець Ірина Алексеева. — Ті, хто часто відвідує наш музей, добре пам’ятають виставку “Покоління”, на якій ми познайомили з творчістю чудових художників-ровесників. Саме тоді виникла ідея представити сім’ю Олега Єржиковського. Це дуже цікаво, адже батьки художника — відомі митці Сергій Єржиковський і Ніна Котек. І цей родинний ланцюг продовжується.

Коли дивилися на роботи Сергія Єржиковського та Ніни Котек, то заглиблюєшся в атмосферу того часу, коли вони творили. Цікаво знайомитися з біографіями цих людей. Як вони зустрілися, створили сім’ю, як дух свободи творчості проник у кожного з них. Звичайно, вони не могли не передати цю жагу творчості, вибір життєвого шляху сину Олегу та племіннику Ігорю. Батьки і вся творча атмосфера вплинули на вибір хлопців, які стали знаними художниками.

Твори Бориса Приймака, що представлені в одному з залів нашого музею, дозволяють глядачам здійснити подорож багатьма країнами світу. Широ вітаємо ще одного представника цієї родини В’ячеслава Снісаренка з присудженням йому звання заслуженого художника України.

Сподіваємося, що у перспективі зможемо розширити виставкові зали нашого музею і тоді об’ємніше представлятимемо творчість мистецьких родин.

Олег Єржиковський у виступі зазначив: нова виставка це і вшанування старшого покоління, і можливість представити роботи молодших митців. Ігор Чамата згадав, якими неймовірними людьми були його дядько Сергій Єржиковський та тітка Ніна Котек, яке величезне значення на його формування як митця мали творчі поїздки в село разом зі своїми близькими родичами, де він опановував ази малювання. В’ячеслав Снісаренко зізнався, що щасливий належати до такої родини, день відкриття виставки “Погляд у часі” назвав одним із найщасливіших у своєму житті. А художник і педагог Едуард Межлу нагадав, що багато років тому його дід — відомий художник Ілля Штільман, товаришував з Сергієм Єржиковським, і ця творча дружба триває вже кілька поколінь.

Уже традиційно на завершення відбувся концерт талановитих виконавців під керівництвом Павла Колпакова, а всі, хто не зміг побувати на відкритті виставки, матимуть змогу відвідати її до кінця березня.

Картини, що живуть своїм життям

Новим проєктом Музею історії міста Києва стала персональна виставка Світлани Бринюк “Сюрреалістичний анімізм”.

тюрмортам, портретам та (зрідка) пейзажам, ніколи не забуваючи підкреслювати красу світу, його повноцінність, довершеність з точки зору людини, якій теж властиві саме ці якості.

Тож анімізм у назві не випадковий, адже художниця інтерпретує, віддає предметному світові частину власної натури. Результат вражає: картини, живучи своїм життям, приносять будь-якому будинку поважність, ледь іронічну, але непідробну серйозність, наче процес відновлення зруйнованого спілкування з сутностями речей та явищ є природним для всіх без винятку.

Що стосується сюрреалістичності, то зміна ракурсу геометрує звиклі предмети — що завгодно, від сплячого kota до столика з чашками кави. І глядач переконується в користі зміни точки зору. Хоча б

експериментально. Хоча б ненадовго. Так, щоб дійсність відкривала деякі свої таємниці щодо людяності, доброти, страху, задуми, страждання, тривоги і щастя.

— На вернісажі, до якого, зізнаюсь, готувалася серйозно, представлено більше 60-ти моїх робіт, — розповіла в одному з інтерв’ю пані Світлана. — З них третину картин шанувальники моєї творчості раніше ніколи й ніде не бачили. Водночас на виставці і “фірмові” сюжети: мої “вічні” коти, собаки, янголи, жінки у хмарах...

Все це моє рідне — моя душа, мої думки, моє відчуття буття, мій світогляд...

Кожен живописець як може, так і пише. Так само і я. А чому так, не можу відповісти. Але, до речі, надзвичайно цьому рада! Дитячий романтизм, широко розплющені світ очі дитини, рух уперед. Багато хто помічає це у моїй творчості. Виявляють все це і здивовано запитують: “Як, серед сірості наших буднів тобі вдається зберегти такий безпосередній погляд на світ?”

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

За словами генерального директора оркестру, заслуженого працівника культури України Олександра Піроженка, такі програми завжди відбуваються напередодні Дня закоханих. До проєкту запрошують солістів з Національної оперети, оперних театрів, Національної філармонії. Серед виконавців був народний артист України Фемій Мустафаєв, інші відомі співаки. Номери оперет включають і в інші концерти Національного академічного духового оркестру. Звучатимуть вони і під час концерту “Від Едіт до Мат’є”, який відбудеться 7 березня.

А цього вечора у виконанні оркестру прозвучали увертюри до оперет Й. Штрауса “Летюча миша”, Ф. Легара “Весела вдова”, Ф. Зупе “Легка кавалерія” та “Пікова дама”, Т. Хреннікова “Сто чортів і одна дівчина”, Ж. Оффенбаха “Орфей у пеклі”. Солостка Національної оперети України та Київської опери (Київського муніципального академічного театру опери і балету для дітей та юнацтва), заслужена артистка України Тамара Ходакова разом з оркестром подарувала вихідну Сільві з однойменної оперети І. Кальмана, пісню Джудітті з оперети Ф. Легара “Джудітта”, арії Нінон “Карамболіна, Карамболета” з оперети І. Кальмана “Фіалка Монмартру” та Маріці з однойменної оперети цього ж композитора. Чимало оплесків отримав дует Сільві та Едвіна з оперети “Сільва” І. Кальмана, який пані Тамара виконала разом лауреатом міжнародних конкурсів Романом Лещовим. Також Роман заспівав пісеньку Боні з цієї оперети.

— На сцені Національної філармонії України було чимало концертів, фестивалів, різних заходів, ця сцена стала рідною, — розповідає Тамара Ходакова. — А з Національним академічним духовим оркестром України це наш третій спільний концерт. З художнім керівником цього оркестру ми знайомі давно. Михайло Григорович Мороз багато років пропрацював в Київській опері, де поставив чимало оперних вистав. Надзвичайно талановитий музикант, який сам має дуже гарний голос, освіту, знає специфіку роботи з вокалістом і чудово розуміє всі її нюанси.

На побачення з оперетою

Колонний зал імені Миколи Лисенка Національної філармонії України запросив на концерт Національного академічного духового оркестру України “Оперета, оперета”. Прозвучали арії, відомі багатьом з дитинства, а дехто, можливо, вперше відкрив для себе всі принади цього музичного жанру.

Михайло Мороз, Тамара Ходакова, Роман Лещов, Олександр Рудько

си. Він і запропонував зробити цю програму. Духовий оркестр має свої специфіку, жанр, нішу. Хвилювалася, як зазвучить класичний репертуар саме у виконанні духового оркестру. Але вже на першій репетиції оркестр мене зачарував своїм чудовим звучанням, інтелегентністю, високим професіоналізмом.

На першому концерті зі мною виходив соліст Національної філармонії Анатолій Юрченко, на другому — соліст Національної оперети Дмитро Шарабурін, а на третьому — соліст Київської опери Роман Лещов (усі баритони). З Романом уже співали разом у Київській опері. Під час концерту “Рідна мова над світом лунає” виконували дует Сільві та Едвіна в українському перекладі Семена Торбенка.

Програму концерту готував Михайло Мороз, а вів концерт Олександр Рудько, якого глядачі можуть побачити і почути

також на сцені Київської опери. Саша насправді не тільки майстер слова, а й чудовий співак і актор.

Співала в концерті кількома мовами, щось мовою оригіналу, щось у перекладі. Але для того, щоб працювати тією чи тією мовою, потрібно хоча б розібратися з азами: правильне читання, вимова тощо. Тому обов’язково починаю вчити ту мову, якою збираюся співати. Я маю розуміти, про що співаю, що маю сказати глядачам. Насправді це надзвичайно цікаво. Мудрі люди говорили, що чим більше ти знаєш мов, тим більше знаєш світів.

— **Тридцять років тому розпочався процес переходу Київського театру оперети на українську мову. Але, напевне, в цьому питанні є ще над чим працювати?**

— Переклади — справа дуже складна. Людина, яка їх робить, має бути добре підготовленою і мати величезний інтелект.

Досконало володіти українською мовою і тією, з якої робить переклад. На жаль, більшість з тих перекладів, які ми сьогодні маємо, робили не з оригіналу, а з російської. Ми не можемо відповідати за досконалість текстів, що були зроблені цією мовою. А потім перекладаємо з російської на українську і це вже зовсім інший твір, який часом не має жодного стосунку до першооснови. Сьогодні не вистачає таких перекладачів, яким був Микола Лукаш.

До того ж недостатньо зробити переклад дуже близьким до першооснови. Вокальний переклад складний ще й тим, що є вокальна специфіка, яку не всі розуміють. Людина, яка робить вокальні переклади, має знати, як голос звучить на високих і низьких тонах, яку специфіку мають артикуляція, дикція, побудова та співпадіння фраз, наголосів та ін. Специфіка оперети полягає в тому, що майже в усіх країнах вона йде в перекладах, адже глядач має одразу розуміти, що відбувається в той чи той момент. Але оперета поєднує в собі багато жанрів: це і драматична гра, і танець, і спів. Все це потрібно враховувати. З року в рік поступово зростає рівень перекладів у Національній опереті України, і це радує. Особливо вдалими, на мою думку, є переклади мюзиклів “Труфальдіно із Бергамо” та “Цілуй мене, Кет”, автором яких є Яна Іваницька.

— **Ви задоволені своїм виступом?**

— Це вже третій наш спільний концерт з Національним академічним духовим оркестром України. Програма майже не змінилася. Але публіка сприймала нас дуже тепло. Не зменшується потреба людей у такій музиці, а це для мене дуже цінне.

Маю безліч планів. Запрошую всіх у березні на “Білу ворону” до Національної оперети та на веселу оперу “Viva la mamma” Г. Доніцетті в Київську оперу. А на майбутнє? У нас так багато невивченої музики. Наша нація така багата, має стільки талановитих композиторів. Щороку з’являються нові музичні твори, які мають звучати не лише в Україні, а й у всьому світі. Маємо дякувати Богу за нашу професію. Нам треба працювати, працювати і працювати. А глядачам — слідкувати за афішами.

Режисер вистави-попури Максим Дობролюбов співпрацює з Арт-центром Козловського вже п’ять років. У його творчому доробку дитяча вистава “Майстерня казок святого Миколая”, серія дитячих театралізованих концертів на тему творів композиторів-класиків, багато концертів естрадної та класичної музики, також співпрацював з Центром на Лабораторії молодих режисерів. Особливо плідною ця співпраця стала відтоді, як керівником Центру став заслужений артист України Володимир Голозняк.

— За першою освітою я оперний співак, закінчив Національну музичну академію України ім. П. І. Чайковського, — розповідає Максим. — Багато займався оперною режисурою. У мене було бажання зробити щось цікаве саме для оперного формату. Володимир Голозняк запропонував придумати цікаву історію для Центру. Почали шукати матеріал для історії. Обрали французького композитора Жака Оффенбаха, двохсотлітній ювілей якого відзначили торік. Зробили попури-фантазію за темами його оперних творів і оперет.

Музика Оффенбаха вже сама по собі — це театр. Тут не треба нічого додавати, якщо можеш правильно розшифрувати те, що хотів сказати автор.

На жаль, сьогодні люди більше уваги почали приділяти візуальному ряду. Вони втомлюються протягом години лише слухати музику, сприймати тільки музичний матеріал на слух. Його треба підсилити, підкріпити.

Звичайно, ніхто не збирався робити з цього шоу. Ніхто не прагнув перетягувати ковдру на театралізацію. Ми намагалися знайти баланс, щоб люди могли і відчувати, і побачити.

На жаль, допоки немає достатньо музичного матеріалу Оффенбаха українською мовою, не всі його твори перекла-

Свято від Оффенбаха

Арт-центр імені Івана Козловського Національної оперети України представив виставу-попури “Ах, цей Оффенбах” за творами видатного французького композитора. Талановиті виконавці запросили у чарівний світ його оперет “Паризьке життя”, “Перікола”, “Синя борода”, “Орфей у пеклі”, “Острів тюльпанів”, “Робінзон Крузо” та опер “Політ на місяць”, “Чоловік за дверима”, “Казки Гофмана” і “Звана вечеря з італійцями”.

дено. Тому взяли до роботи те, що було французькою, українською і російською.

Спочатку я шукав музичний матеріал. Хотілося зробити цікаву сюжетну лінію. Крім “Ключа на бруківці” та “Званої вечери з італійцями” весь інший матеріал був новим для наших солістів, він майже не

виконується в Україні. У нас дуже мало хто знає, скажімо, твори композитора “Подорож на місяць” чи “Синя борода”.

Я поважаю професіоналізм учасників вистави. Всі вони — солісти Національної оперети України: народний артист України Олександр Кравченко (голос Парижа),

Олександр Харламов (мосьє Оффенбах, відомий паризький композитор, власник театру “Буфф — Париз’єн”), Ганна Коваль (оперна прима та муза Ж. Оффенбаха), заслужена артистка Ірина Бесалова-Примак (Розіта, дочка мосьє Оффенбаха та солістка у його театрі), Кирило Басковський (мосьє Гоффман, молодий поет), заслужений працівник культури Зоя Кравченко (Ядвіга, покоївка в домі мосьє Оффенбаха, яка мріє стати актрисою в його театрі й таємно закохана в нього). Музичний супровід Ганни Гусевої (фортепіано). Така плеяда ентузіастів, майстрів, яким це цікаво. А коли актору цікаво, то він відкривається, стає легким у роботі.

Основою для сценографічного рішення стало життя Оффенбаха, коли він робив перші кроки у мистецтві, хотів мати свій театр. Але за правилами і законами, які існували тоді у Франції, він міг мати театр, в якому було би лише три актори і які б виконували лише одноактові твори — музичну комедію, водевіль, оперету або оперу. У нього було дві дочки, з якими він співпрацював. Все це факти з життя композитора, які ми перенесли на наш майданчик.

Костюми для вистави-попури надала Національна оперета. Примом хотіли додати гротеску, аби підкреслити характери наших героїнь.

Нині беру участь у підготовці до щорічного Міжнародного фестивалю O-FEST та Лабораторії молодих режисерів, яку проводимо раз на два роки. А для Запорізького академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. В. Г. Магара готуємо виставу Астора П’яццоллі “Марія де Буенос-Айрес”. У наступному році відзначатимемо сторіччя від дня народження цього аргентинського композитора.

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Лідія КУПЧИК

голова Львівського міського осередку Всеукраїнської Ліги Українських Жінок

Святкування без задуми й духовності

Знову лунають вітання з днем 8 березня. Мені від цього стає прикро...

Ідея належного шанування жінки, розуміння її ролі в суспільстві та виявлення вдячності за ту визначальну роль — надзвичайно благородна. Але це повинно здійснюватися повсякчасно — щоденно, цілорічно, а не лише одноденно. Коли ми призначаємо для шанування жінок лише один день у році, то тим самим автоматично всі решту днів віддаємо для вшанування чоловіків. А це не справедливо і не цивілізовано. І суперечить українським традиціям і ментальності.

В Україні споконвіків так велося, що жінки були шанованими в суспільстві, користувалися багатьма правами і повагою, чого не було в інших народів, зокрема у наших північних сусідів. Це особливо переконливо описала Леся Українка у своїй драматичній поемі “Бояриня”, і за ту незаперечність різкої відмінності у ставленні до жінки в Україні і в Росії цей твір у совєцькі часи було вилучено з усіх збірань творів поетеси.

Але якраз ота ментальність наших московських сусідів за час трьох століть надміру “тісного й гарячого сусідства” значно понизила нашу культуру, зіпсувала українську ментальність у ставленні до жінок...

Чи аж настільки, що тепер мусимо тягнутися до “жіночого свята”, доречного в суспільствах, де жінка поневолена, але зайвого і навіть принизливого у нас?

Коли вже конче хочемо відзначати таке свято, то хоч задумаємось, де його коріння.

Вікіпедія нагадує: на пропозицію Кларі Цеткін, учасниці II Міжнародної конференції жінок-соціалісток (Копенгаген, серпень 1910 р., понад 100 учасниць із 17 країн), вирішили щороку в березні відзначати Міжнародний жіночий день — день солідарності жінок у боротьбі за повні політичні, економічні і соціальні права.

У резолюції, запропонованій Кларою Цеткін, зазначалось: “У повній відповідності з класово-свідомими політичними профспілковими організаціями пролетаріату в кожній країні соціалістки всіх країн щорічно проводять Жіночий день, який в першу чергу слугує агітації за надання жін-

Березневий дзвін

Знову — весна, знову — березень... Природа відроджується, а суспільству нашому не вдається по-справжньому оновитися, очиститися від ідеологічного намулу, що приглушує розквіт української духовності.

Насамперед про це свідчить галас, що триває навколо “жіночого свята”, який, на жаль, далі підживлює державна влада.

кам виборчого права. Ця вимога має бути висунена як складова частина всього жіночого питання в цілому і в повній відповідності з соціалістичними поглядами”.

Доки ж ми будемо рабами цієї соціалістично-комуністичної ідеології?

Українки, чи задля отримання якоїсь квітки чи подарунка варто так схилитися перед заклинком чужоземки Цеткін?

А місяць березень особливо наповнений багатьма визначними датами й подіями, про які варто згадати, які справді варті

дує нам про видатних борців за Українську Державу.

17 березня 1874 року народився видатний український патріот, священник і просвітитель Августин Волошин, який усе своє життя присвятив, у найбуквальнішому розумінні, служінню Богові й Україні. Він пробудив український дух поневоленого люду Закарпаття, підняв його на боротьбу за власну державу. 14 березня 1939 року в Хусті було проголошено незалежність Карпатської України на чолі з президентом Августином Волошином. І хоч недовзі Закарпатські землі були окуповані

уваги й пошанування. Звернення до таких дат принесло нам не матеріальні, а духовні подарунки мудрості й гідності.

Героїка березня

Хоч Україна мало літ терпіла іго чужинецьких держав, українці не лише зберегли свою віру, мову, національну ідею, а й наполегливо, крок за кроком, виборювали свою незалежну державу. Березень своїм весняним дзвоном нага-

ує про незалежності України продовжувала жити й розвиватися в умах наступних борців.

Дзвін березня нагадує нам колоритні постаті самовідданих борців за Україну. 20 березня 1632 року народився славний гетьман Іван Мазепа.

18 березня 1918 року було створено військову організацію “Українські Січові Стрільці” на чолі з Володимиром Старосільським.

Березень нагадує нам і славні сторінки виборювання незалежної Української Держави, вшановує новітніх борців за Україну, які саможертвовно відстоювали волю України у 1940—1950 рр.

5 березня 1950 р. смертю героя поліг головкомандувач УПА генерал Тарас Чупринка — Роман Шухевич.

У березні закінчили своє земне життя і пішли у безсмертя Слава Стецько (12.03.2002) і В'ячеслав Чорновіл (25.03.1999).

Маємо пам'ятати їх усіх!

Найвеличніше свято березня

Та найбільш потужно березневі весняні дні закономірно й уже традиційно асоціюються з ім'ям нашого великого українського пророка Тараса Шевченка. Природно й символічно є в час, коли природа і людство з нетерпінням чекають нового розквіту життя, звертати українцям свої погляди до того, хто виявив найвищу любов і самопожертву в ім'я України й рідного народу, хто поклав початок новому, вищому щаблю українства.

Сам Господь міцно поєднав Тараса Шевченка з цим весняним місяцем: на нього припадає день його Ангела — св. Тарасія, день народження і день смерті поета, і навіть “Кобзар”, який став благодатним орієнтиром для українського народу, вперше було видано у березні 1840 р. Тож розплющмо очі на таку Божу підказку і присвятімо цей місяць нашому Пророкові!

Вшановуючи пам'ять Великого Кобзаря, ми зобов'язані не лише згадувати його заклики й заповіді, а й прислухатися до них, слідувати за ними. Стараймося дивитися на світ, на долю Вітчизни Тарасовими очима, тоді це буде найсвітліший, найщиріший і найбільш розумний погляд.

Отож задумаємось, чи гідно ми продовжуємо традиції любові до Бога й України видатних попередників. Згадуємо їх і їхні величні діла, стараймося і собі залишити добрий слід у нашій історії. Очистимо свої душі, змиймо з себе намул амбіцій і облуд — і нехай березневий дзвін у майбутньому згадає нас з пошаною і вдячністю!

Хочеться, щоб і Держава дбала про таке оновлення суспільства. І першим, що годилося б зробити Українській Державі, — це проголосити Шевченкові дні державним святом України.

Центральне правління Товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, трудовий колектив редакції “Слово Просвіти” висловлюють щире співчуття нашій колежанці, відповідальній секретарці тижневика Ірині Миколаївні Шевчук з приводу смерті її мами Галини Григорівни ШЕВЧУК.

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2020

**Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 77**

**на 1 місяць
на 3 місяці**

**19 грн 82 коп. на півроку
56 грн 86 коп. на рік**

**107 грн 32 коп.
209 грн 94 коп.**

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Микола ЦИМБАЛЮК

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК,
Микола ЦИМБАЛЮК,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

